

Kulturutskottets betänkande 2022/23:KrU6

Kulturarvsfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden, främst med hänvisning till pågående arbete och genomförda insatser. Motionsyrkandena handlar bl.a. om fornminnen och fornminnesvård, förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, museifrågor, det immateriella kulturarvet, digitalisering av kulturarvet, arkiv samt nationella minoriteters kulturarv.

I betänkandet finns 25 reservationer (S, SD, C, MP).

Behandlade förslag

80 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Bakgrund	7
Utskottets överväganden.....	8
Fornminnen och fornminnesvård.....	8
Användning av metallsökare	12
Förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.....	13
Världsarvsfrågor	17
Museifrågor	19
Immateriellt kulturarv.....	22
Det kyrkliga kulturarvet	26
Digitalisering av kulturarvet.....	28
Arkiv	30
Enprocentsregeln	32
Kulturmärkning	33
Forum för levande historia	35
De nationella minoriteternas kulturarv	37
Repatriering av kvarlevor och museiföremål.....	39
Reservationer	41
1. Fornminnen och fornminnesvård, punkt 1 (SD)	41
2. Användning av metallsökare, punkt 2 (C)	42
3. Förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, punkt 3 (S, MP)	43
4. Förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, punkt 3 (SD)	44
5. Världsarvsfrågor, punkt 4 (SD)	46
6. Museifrågor, punkt 5 (S)	47
7. Museifrågor, punkt 5 (SD).....	47
8. Museifrågor, punkt 5 (MP).....	49
9. Immateriellt kulturarv, punkt 6 (SD)	50
10. Immateriellt kulturarv, punkt 6 (C)	51
11. Det kyrkliga kulturarvet, punkt 7 (SD).....	52
12. Det kyrkliga kulturarvet, punkt 7 (C)	53
13. Digitalisering av kulturarvet, punkt 8 (SD)	54
14. Digitalisering av kulturarvet, punkt 8 (C).....	55
15. Digitalisering av kulturarvet, punkt 8 (MP).....	55
16. Arkiv, punkt 9 (S).....	56
17. Arkiv, punkt 9 (MP)	57
18. Enprocentsregeln, punkt 10 (S, MP).....	57
19. Enprocentsregeln, punkt 10 (SD)	58
20. Kulturmärkning, punkt 11 (SD).....	59
21. Forum för levande historia, punkt 12 (C)	60
22. De nationella minoriteternas kulturarv, punkt 13 (SD).....	61
23. De nationella minoriteternas kulturarv, punkt 13 (MP)	61
24. Repatriering av kvarlevor och museiföremål, punkt 14 (C)	62
25. Repatriering av kvarlevor och museiföremål, punkt 14 (MP)	63
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	65
Motioner från allmänna motionstiden 2022/23	65

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Fornminnen och fornminnesvård

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:59 av Robert Stenkvist (SD) yrkandena 1 och 2,

2022/23:80 av Robert Stenkvist och Anders Alftberg (båda SD),

2022/23:370 av Niels Paarup-Petersen (C),

2022/23:557 av Markus Wiechel (SD),

2022/23:795 av Björn Söder (SD),

2022/23:972 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 22,

2022/23:990 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 12,

2022/23:1021 av Björn Söder m.fl. (SD),

2022/23:1140 av David Perez (SD),

2022/23:1819 av Sten Bergheden (M) och

2022/23:2115 av Boriana Åberg m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (SD)

2. Användning av metallsökare

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:861 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 20 och

2022/23:1664 av Mattias Bäckström Johansson och Eric Palmqvist (båda SD).

Reservation 2 (C)

3. Förvaltning av värdefulla kulturmiljöer

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:443 av Susanne Nordström och John E Weinerhall (båda M),

2022/23:946 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkandena 2 och 5,

2022/23:982 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–3 och 5,

2022/23:990 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 7,

2022/23:1419 av Michael Rubbestad (SD),

2022/23:1549 av Per-Arne Håkansson (S) och

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 17.

Reservation 3 (S, MP)

Reservation 4 (SD)

4. Världsarvsfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:947 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2022/23:990 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 8,

2022/23:1496 av Yusuf Aydin (KD) och

2022/23:1527 av Kjell-Arne Ottosson (KD).

Reservation 5 (SD)

5. Museifrågor

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:986 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–5 och 7,

2022/23:995 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2022/23:1904 av Sten Bergheden (M),

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 19 och

2022/23:2282 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 1 och 6.

Reservation 6 (S)

Reservation 7 (SD)

Reservation 8 (MP)

6. Immateriellt kulturarv

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:350 av Anders W Jonsson (C) yrkande 1,

2022/23:432 av Lars Johnsson m.fl. (M) yrkande 2,

2022/23:978 av Angelika Bengtsson m.fl. (SD) yrkande 9,

2022/23:979 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–3 och 5,

2022/23:1019 av Runar Filper m.fl. (SD) och

2022/23:1219 av Aron Emilsson (SD).

Reservation 9 (SD)

Reservation 10 (C)

7. Det kyrkliga kulturarvet

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:861 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 19,

2022/23:986 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 6,

2022/23:987 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–3,

2022/23:1181 av Inga-Lill Sjöblom och Ardalan Shekarabi (båda S) yrkandena 1 och 2 samt

2022/23:2271 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 11 (SD)

Reservation 12 (C)

8. Digitalisering av kulturarvet

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:861 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 21,

2022/23:995 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 3 och

2022/23:2282 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 4.

Reservation 13 (SD)

Reservation 14 (C)

Reservation 15 (MP)

9. Arkiv

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:417 av Staffan Eklöf (SD),

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 16 och
2022/23:2282 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 5.

Reservation 16 (S)

Reservation 17 (MP)

10. Enprocentsregeln

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:946 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkandena 6 och 7 samt

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 12.

Reservation 18 (S, MP)

Reservation 19 (SD)

11. Kulturmärkning

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:970 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 6,

2022/23:1003 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkande 10 och

2022/23:1015 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 30.

Reservation 20 (SD)

12. Forum för levande historia

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1583 av Magnus Oscarsson (KD),

2022/23:1737 av Laila Naraghi (S),

2022/23:1811 av Christian Carlsson (KD) yrkande 5 och

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 14.

Reservation 21 (C)

13. De nationella minoriteternas kulturarv

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 1 och

2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 13.

Reservation 22 (SD)

Reservation 23 (MP)

14. Repatriering av kvarlevor och museiföremål

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 15 och

2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 3.

Reservation 24 (C)

Reservation 25 (MP)

Stockholm den 23 februari 2023

På kulturutskottets vägnar

Amanda Lind

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Amanda Lind (MP), Robert Hannah (L), Alexander Christiansson (SD), Lawen Redar (S), Kristina Axén Olin (M), Lars Mejern Larsson (S), Angelika Bengtsson (SD), Azadeh Rojhan (S), Emma Ahlström Köster (M), Jonas Andersson (SD), Ewa Pihl Krabbe (S), Peter Ollén (M), Vasiliki Tsouplaki (V), Roland Utbult (KD), Catarina Deremar (C), Runar Filper (SD) och Kristoffer Lindberg (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 80 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2022/23 om bl.a. fornminnen och fornminnesvård, förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, museifrågor, det immateriella kulturarvet, digitalisering av kulturarvet, arkiv samt t.ex. nationella minoriteters kulturarv. En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilagan.

Utskottet har fått information från Myndigheten för kulturanalys och Riksantikvarieämbetet. Utskottet har även genomfört ett studiebesök på Riksarkivet.

Bakgrund

Nationella kulturpolitiska mål

Riksdagen beslutade i december 2009 om nationella kulturpolitiska mål (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145). Målen är att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Riksdagen beslutade 2017 även om förnyade prioriteringar för kulturarvspolitiken (prop. 2016/17:116, bet. 2016/17:KrU9, rskr. 2016/17:281) med syftet att det offentliga kulturarvsarbetet ska kunna vidareutvecklas och kulturarvets värden komma hela samhället till del:

- Det gemensamma kulturarvet blir en angelägenhet för alla.
- Det offentliga samtalet vidgas och fördjupas.
- Medskapande och engagemang främjas.

Utskottets överväganden

Fornminnen och fornminnesvård

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om fornminnen och fornminnesvård.

Jämför reservation 1 (SD).

Motionerna

Kostnadsansvar

I kommittémotion 2022/23:990 yrkande 12 framför Martin Kinnunen m.fl. (SD) att Riksantikvarieämbetet bör få extra resurser för att skydda, bevara och synliggöra samtliga hällristningar och runstenar i kulturlandskapet i hela landet. I motion 2022/23:1140 lyfter David Perez (SD) fram behovet av reformer för att undvika att arkeologiska fynd gallras bort p.g.a. resursbrist.

I motion 2022/23:1819 av Sten Bergheden (M) tas frågan om de ekonomiska förutsättningarna för arkeologiska utgrävningar upp. Motionären önskar en översyn av kostnadsfördelningen vid arkeologiska utgrävningar med tanke på att enskilda, enligt motionären, kan få ökade kostnader eller tvingas att acceptera fördröjningar i samband med att arkeologiska fynd påträffas.

Fornminnesskydd

Martin Kinnunen m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2022/23:972 yrkande 22 att alla kolbottnar inte behöver skyddas i områden med rikligt förekommande kolbottnar.

Robert Stenkvist och Anders Alftberg (båda SD) framför i motion 2022/23:80 att straffen för fornminnesbrott bör skärpas. Markus Wiechel (SD) yrkar i motion 2022/23:557 att regeringen bör överväga att återkomma till riksdagen med förslag som syftar till ett starkare skydd av fornlämningar.

Järnåldersbosättningen Uppåkra

I kommittémotion 2022/23:1021 av Björn Söder m.fl. (SD) framförs att staten bör visa större intresse för Uppåkra Arkeologiska Center samt tillskjuta olika former av resurser för att vidareutveckla området. Björn Söder yrkar i kommittémotion 2022/23:795 (SD) att Uppåkra arkeologiska område bör förklaras som riksintresse. I motion 2022/23:59 anför Robert Stenkvist (SD) i yrkande 1 att Uppåkra arkeologiska område bör förklaras som riksintresse och i yrkande 2 att staten bör överväga att garantera verksamheten vid Uppåkra

och därmed bidra till starten av en musei- och utbildningsverksamhet på platsen.

Boriana Åberg m.fl. (M) framför i motion 2022/23:2115 att staten bör se över möjligheterna att ta ansvar för att bevara och tillgängliggöra kulturarvet Uppåkra (yrkande 1) samt skapa ett internationellt center för tvärvetenskaplig forskning i Uppåkra (yrkande 2). Även Niels Paarup-Petersen (C) vill i motion 2022/23:370 att staten ska bidra till utgrävningen i Uppåkra.

Bakgrund

Fornminnesskydd och kostnadsansvar

Enligt 2 kap. kulturmiljölagen (1988:950) är ett fornfynd ett föremål som kan dateras till före 1850, som saknar ägare och som påträffas i eller vid en fornlämning. Den som påträffar ett fornfynd ska snarast anmäla det till länsstyrelsen eller Polismyndigheten. Fornlämningar definieras i sin tur i kulturmiljölagen som lämningar efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna. Kulturmiljölagen anger att följande lämningar ska betraktas som fornlämningar:

1. gravar, gravbyggnader och gravfält samt kyrkogårdar och andra begravningsplatser,
2. resta stenar samt stenar och bergytor med inskrifter, symboler, märken och bilder samt andra ristningar eller målningar,
3. kors och minnesvårdar,
4. samlingsplatser för rättskipning, kult, handel och andra allmänna ändamål,
5. lämningar av bostäder, boplatser och arbetsplatser samt kulturlager som uppkommit vid bruket av sådana bostäder eller platser, liksom lämningar efter arbetsliv och näringsfång,
6. ruiner av borgar, slott, kloster, kyrkobyggnader och försvarsanläggningar samt av andra byggnader och byggnadsverk,
7. färdvägar och broar, hamnanläggningar, vårdkasar, vägmärken, sjömärken och likartade anläggningar för samfärdsel samt gränsmärken och labyrinter, och
8. fartygslämningar.

Enligt lagen är fornlämningar även naturbildningar som ålderdomliga bruk, sägner eller märkliga historiska minnen är knutna till liksom lämningar efter äldre folklig kult.

Det finns även regler för skydd, vård och undersökning av fornlämningar och plats där fornfynd påträffats. Det är förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning. Om en fornlämning påträffas under grävning eller annat arbete ska arbetet omedelbart avbrytas.

Länsstyrelsen kan ge tillstånd till att ta bort eller ändra en fornlämning förutsatt att fornlämningen medför hinder eller olägenhet som inte står i rimligt

förhållande till fornlämningens betydelse. Länsstyrelsen kan besluta om en arkeologisk förundersökning av fornlämningen innan den beslutar om tillstånd. Som villkor för ett tillstånd kan Länsstyrelsen ställa krav på att det genomförs en arkeologisk undersökning för att dokumentera fornlämningen, ta till vara eventuella fornyfynd och förmedla resultaten.

Den som t.ex. vill uppföra en byggnad eller en anläggning bör enligt kulturmiljölagen i god tid ta reda på om någon fornlämning kan beröras av företaget och i så fall snarast samråda med länsstyrelsen. I vissa fall kan det vara nödvändigt med en mer omfattande arkeologisk utredning, i synnerhet i samband med ingrepp som innebär att ett större markområde tas i anspråk.

Ett beslut om arkeologisk utredning eller undersökning fattas av länsstyrelsen. Länsstyrelsen ska i det fallet bl.a. avgöra om åtgärden kan genomföras till en kostnad som inte är högre än vad som är motiverat med hänsyn till omständigheterna. Länsstyrelsen ska i beslutet ange vem som ska utföra den arkeologiska utredningen, förundersökningen eller undersökningen. Kostnaden ska betalas av företagaren men företagaren svarar inte för kostnaden om det gäller en fornlämning som inte förut varit känd eller om kostnaden väsentligt överstiger vad länsstyrelsen angett i tidigare beslut om tillstånd. Under vissa förutsättningar kan bidrag lämnas inom ramen för anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård.

Kulturmiljölagen innehåller även straffbestämmelser för fornminnesbrott. Fornminnesbrott kan innebära böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet bedöms som grovt kan det ge fängelse i högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt särskild utrustning eller på annat sätt visat särskild förslagenhet, eller gärningen utförts vanemässigt, avsett fornyfynd av större värde eller omfattning eller medfört en omfattande förstörelse av ett fornminne.

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har 2021 gett ut en vägledning för tillämpning av kulturmiljölagen vid uppdragsarkeologi och hantering av arkeologiskt fyndmaterial. Enligt RAÄ kan det ibland vara nödvändigt att kassera vissa kategorier av fynd eftersom det t.ex. kan röra sig om stora mängder föremål med lägre vetenskapligt värde, såsom slaggrester eller slagflisor från tillverkning av flintverktyg. Att selektera och kassera fynd ska emellertid alltid göras med stor försiktighet och tydligt kunna motiveras utifrån den inriktning och de frågeställningar som satts upp för undersökningen. Fynd som har samlats in ska alltid dokumenteras innan de kasseras. Kasserandet av fynden ska ske under ordnade former.

Järnåldersbosättningen Uppåkra

Institutionen för arkeologi och antikens historia vid Lunds universitet bedriver sedan 1996 en långsiktig verksamhet vid Uppåkra där t.ex. forskningsresultaten publiceras i serien Uppåkrastudier. Inom ramen för anslaget 2:65 Särskilda medel för universitet och högskolor, utgiftsområde 16,

disponerar Lunds universitet 3 340 000 kronor för omhändertagande av arkeologiska fynd.

Utgrävningar vid Uppåkra ingår även i arkeologiutbildningen vid Lunds universitet. Kommande utgrävningar ska bl.a. omfatta en påträffad stor hallbyggnad, det troliga residenset i Uppåkra. Projektet har under 2021–2022 samlat ihop 40 miljoner kronor från ett flertal olika donatorer och har även fått stöd från Region Skåne och ett antal kommuner. Projektet beräknas pågå till 2026.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill understryka att kulturmiljölagen i sin nuvarande utformning gör en avvägning mellan olika intressenters behov och värdet av att i största möjliga mån bevara kulturarv och fornlämningar för framtiden. Utskottet menar att det är av stor vikt att det i samband med olika infrastrukturprojekt och byggnation sker ett samråd mellan ansvariga myndigheter och exploitören eller markägaren. Kulturmiljölagen anger även hur eventuella kostnader och förpliktelser ska fördelas mellan det offentliga och den som är ansvarig för ett projekt som kan innebära påverkan på ett fornminne eller en arkeologisk fyndplats.

Utskottet noterar även att bl.a. Riksantikvarieämbetet utarbetat olika vägledningar för hur och när arkeologiska fynd kan och bör kasseras och utskottet utgår från att myndigheten följer frågan.

När det gäller Uppåkra järnåldersbosättning noterar utskottet att staten bidrar till utgrävningarna via anslaget Särskilda medel för universitet och högskolor. Utskottet välkomnar att donationer och stöd från olika håll möjliggör fortsatta undersökningar av området.

Utskottet anser därmed att motionerna 2022/23:59 (SD) yrkandena 1 och 2, 2022/23:80 (SD), 2022/23:370 (C), 2022/23:557 (SD), 2022/23:795 (SD), 2022/23:972 (SD) yrkande 22, 2022/23:990 (SD) yrkande 12, 2022/23:1021 (SD), 2022/23:1140 (SD), 2022/23:1819 (M), 2022/23:2115 yrkandena 1 och 2 bör avslås.

Användning av metallsökare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att införa ett licenssystem för metallsökare och att underlätta användningen av metallsökare genom att införa ett förenklat regelverk.

Jämför reservation 2 (C).

Motionerna

Catarina Deremar m.fl. (C) vill i kommittémotion 2022/23:861 yrkande 20 att regeringen tillsätter en utredning om att införa ett licenssystem för användande av metalldetektorer. Motionärerna menar att en licens för metalldetektorer kan kombineras med en rapporteringsskyldighet av fornlämningar.

Mattias Bäckström Johansson och Eric Palmqvist (båda SD) menar i motion 2022/23:1664 att hobbyanvändning av metalldetektorer bör ses som en tillgång för att kunna rädda en stor del av kulturarvet i marken, och regelverket för användning av metalldetektorer bör därför förenklas.

Bakgrund

I Sverige infördes 1991 ett generellt förbud mot att använda metallsökare på grund av de plundringar som ägde rum på 1980-talet, särskilt på Gotland. Metallsökare definieras enligt 2 kap. kulturmiljölagen som en apparat som kan användas för att på elektronisk väg spåra metallföremål under markytan. Användning av metallsökare kräver tillstånd av länsstyrelsen. Tillstånd att använda och medföra metallsökare får lämnas endast för verksamhet som avser sökning efter annat än fornynd, eller ingår i vetenskaplig forskning hos det allmänna.

Sedan 2018 ska länsstyrelsen ta ut en avgift för tillståndsprövningen av metallsökare (prop. 2016/17:116, bet. 2016/17:KrU9, rskr. 2016/17:281). Avgiften uppgår 2023 till 870 kronor för varje geografiskt avgränsat område som ansökan avser. Regeringen ansåg det befogat att ta ut ansökningsavgifter i tillståndsärendena eftersom ärendena är tids- och resurskrävande och den stora ärendemängden bedömdes påverka länsstyrelsernas möjlighet att fatta beslut inom rimlig tid. Regeringen har betonat betydelsen av en dialog med det civila samhällets organisationer om användning av metallsökare med syftet att skapa ett kunskaphöjande och medskapande kulturarvsbruk och för att främja förståelsen för regelverkets skyddande syften (prop. 2016/17:116, s. 153). Riksantikvarieämbetet har bemyndigats att meddela föreskrifter om avgifter i ärenden om tillstånd att använda och medföra metallsökare och gav även 2019 ut en vägledning för användningen av metallsökare, Vägledning för tillämpning av kulturmiljölagen enligt 2 kap. 18–20 §§ kulturmiljölagen.

Även Danmark har en lagstiftning om metallsökare. När regleringen infördes på 1980-talet var omfattningen av hobbyverksamheten mycket liten. Danmark har en högre uppodlingsgrad än Sverige och det är tillåtet att använda metallsökare i och med att de överplöjda boplatserna inte betraktas som skyddade monument. De s.k. detektorförer uppmuntras bl.a. att ta kontakt med ansvarigt museum för att få vägledning om registrering och hantering av eventuella fynd. Danmark har skyddade områden där det inte är tillåtet att använda metallsökare, och man får heller inte gräva under det plöjda jordlagret för att ta upp spårade fynd.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har förståelse för att nuvarande regler för användning av metallsökare har tillkommit för att skydda arkeologiska fyndplatser från plundring och förstörelse. Utskottet finner inte skäl till tillkännagivanden enligt motionsyrkandena. Motionerna 2022/23:861 (C) yrkande 20 och 2022/23:1664 (SD) bör därför avslås.

Förvaltning av värdefulla kulturmiljöer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att främja och utveckla kulturmiljöer, ta fram nya mål för kulturmiljöplanering och byggande, stärka kommunernas kulturmiljökompetens och förbättra kännedom och tillgång till värdefulla kulturmiljöer.

Jämför reservation 3 (S, MP) och 4 (SD).

Motionerna

Kommunal kulturmiljökompetens och planering

Lawen Redar m.fl. (S) anser i kommittémotion 2022/23:2054 yrkande 17 att regeringen bör värna, främja och utveckla Sveriges kulturmiljöer. Motionärerna menar att bidrag till kulturmiljövård främjar ett levande kulturarv för människor i dag och för kommande generationer.

Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2022/23:946 yrkande 2 att regeringen bör överväga att förstärka kommunernas kompetens att såväl skapa som skydda kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Motionärerna framför vidare i yrkande 5 att regeringen bör verka för nationella mål för estetisk hållbarhet och medborgerlig förankring för byggandet i Sverige.

Runar Filper m.fl. (SD) anser i kommittémotion 2022/23:982 att regeringen ska verka för nationella mål och riktlinjer för att främja kulturell planering (yrkande 1), att regeringen genom myndighetsdirektiv ska förstärka samordningen för att trygga helhetssynen på kulturmiljöerna (yrkande 2) samt

att regeringen ska verka för att tillsätta en nationell översyn av hur tillämplighet av gällande lagstiftning kan säkerställas och den kommunala kompetensen förstärkas (yrkande 3). Motionärerna framför även att regeringen bör tillsätta en utredning om kulturmiljöstimulans och sanktionsmöjligheter vid kommersiella aktörers överträdelser gentemot känsliga kulturmiljöer (yrkande 5).

Per-Arne Håkansson (S) vill i motion 2022/23:1549 att regeringen överväger att genomföra en översyn och klassificering av historiska värden hos byggnader och olika anläggningar och huruvida tillgång och tillgänglighet för allmänheten ska kunna råda.

Michael Rubbestad (SD) menar i motion 2022/23:1419 att regeringen bör verka för att tillgängliggöra bortglömda byggnader av historisk betydelse. Motionärerna önskar en utredning om möjligheten att skänka bort statligt ägda byggnader med löfte om att renovera och göra dem tillgängliga för allmänheten.

Kulturhistoriskt värdefulla områden och riksintressen

I kommittémotion 2022/23:990 yrkande 7 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) framför motionärerna att regeringen genom berörda länsstyrelser bör verka för att skydda de sammanhängande skogsfinska bosättnings- och odlingsmiljöerna som har svagt eller inget skydd.

Vidare yrkar Susanne Nordström och John E Weinerhall (båda M) i motion 2022/23:443 att regeringen ska tillsätta en utredning om ansvarsfrågorna när det gäller underhåll av Kinda kanal som riksintresse. Motionärerna menar att man bör utreda statens roll visavi berörda kommuner och regionen för att trygga vederbörligt underhåll av Kinda kanal.

Bakgrund

Kommunal kulturmiljökompetens och planering

Riksdagen antog 2013 nationella mål för det statliga kulturmiljöarbetet (prop. 2012/13:96, bet. 2012/13:KrU9, rskr. 2012/13:273). Målet är att främja

- ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas,
- människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön,
- ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser, och en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Riksdagen antog 2018 nationella arkitektur-, form- och designpolitiska mål: Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda

förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. Detta ska uppnås genom att

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden,
- kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids,
- det offentliga agerar förebildligt,
- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas,
- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla,
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Det nationella målet ska vara styrande för statens initiativ när det gäller arbetet med gestaltade livsmiljöer, arkitektur, form och design och kan vara vägledande för kommuner och landsting (numera regioner). Målet kompletterar andra nationella mål som berör den gestaltade livsmiljön (prop. 2017/18:110, bet. 2017/18:CKrU1, rskr. 2017/18:316).

I regleringsbrevet för 2021 fick sex statliga fastighetsförvaltande myndigheter i uppdrag att redogöra för arbetet med att verka förebildligt för att bidra till hållbara gestaltade livsmiljöer och till det nationella målet för arkitektur, form och design. Det rörde sig om Fortifikationsverket, Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Statens fastighetsverk, Trafikverket och Affärsverket svenska kraftnät. Boverket fick uppdraget att sammanställa redovisningarna. I myndigheternas sammanställning anges bl.a. att uppdraget bidragit till att utveckla frågorna inom myndigheterna men att det finns vissa förutsättningar som behöver beaktas, bl.a. kontinuitet, styrning, tydliga mål, samverkan samt kunskap och kompetens (Boverket, Ku2021/02343).

Uppdraget till Statens konstråd, Hur bild- eller formkonstnärlig gestaltning kan integreras när staten bygger, slutredovisades 2021 (Ku2018/01350). Resultatet är bl.a. en handbok med metodstöd för statliga beställare, fler samarbetsavtal, utvecklade samarbetsmetoder och kunskap om hur tillämpningen av den s.k. enprocentsregeln varierar inom staten.

En undersökning från Myndigheten för kulturanalys tyder på att kommunernas kulturmiljökompetens ökar. Av de kommuner som besvarade myndighetens enkät uppgav 50 procent att de hade tillgång till antikvarisk kompetens 2021 (Kulturfakta 2022:6). Enligt myndigheten har andelen kommuner med tillgång till antikvarisk kompetens ökat mellan åren 2006 och 2021 men det förekommer samtidigt variationer mellan åren beroende på vilka kommuner som besvarat enkäten.

Regeringen beslutade den 10 juni 2021 (Fi2021/02330) att ge Boverket i uppdrag att koordinera Sveriges deltagande i Europeiska kommissionens initiativ Ett nytt europeiskt Bauhaus (NEB). Ett resultat av det nationella arbetet är utlysningen Visioner i norr, för framtidens vackra, hållbara och inkluderande livsmiljöer. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 14 februari 2023. Boverkets uppdrag att vara nationell kontaktpunkt

för NEB gäller emellertid så länge initiativet pågår eller till dess att regeringen beslutar något annat (Fi2022/01726).

Kulturhistoriskt värdefulla områden och riksintressen

Enligt miljöbalken ska områden som är av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. Det påverkar främst kommunerna i deras olika beslut och planarbete men har ingen direkt verkan på ansvarsfördelningen för skötseln av områdena. Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har huvudansvar för frågan om riksintressen för kulturmiljövården. RAÄ fattar också beslut om revideringar eller att nya områden ska tillkomma eller avstås som riksintressen. RAÄ fick i regleringsbrevet för budgetåret 2022 ett regeringsuppdrag om att ompröva vissa riksintressen för kulturmiljövården. Uppdraget redovisades i januari 2023 och i rapporten granskar RAÄ ca 350 riksintressen som länsstyrelserna prioriterat på grund av att det kunde finnas en möjlig konflikt med bostadsbyggande. Enligt undersökningen kunde 11 anspråk avstås, 71 anspråk revideras och ca 270 anspråk finnas kvar i befintligt skick. Revideringarna innebär att riksintressenas beskrivningar uppdateras, t.ex. att motiveringen till att området är av riksintresse blir tydligare, eller att utbredningen området har i landskapet justeras. Totalt sett finns ca 1 480 riksintresseanspråk för kulturmiljövården i Sverige.

Klassning av områden som riksintresse för kulturmiljövården sker utifrån särskilda kriterier. Området ska t.ex. särskilt väl spegla skeden, händelseförlopp eller verksamheter av vikt för landets och områdets kulturella, politiska, sociala, religiösa eller tekniska utveckling. Den riksintressanta berättelsen om viktiga delar av samhällsutvecklingen ska gå att läsa av och förstå i landskapet.

Enligt RAÄ finns det för närvarande två områden i Värmlands län, Johola och Ritamäki i Torsby kommun, som är förklarade som riksintressen för att de präglas av att vara sammanhängande skogsfinska bosättnings- och odlingsmiljöer. Johola är även förklarad som kulturresevat av länsstyrelsen sedan 2001. Länsstyrelsen och kommunerna kan enligt miljöbalken besluta att särskilt värdefulla kulturlandskap ska skyddas som kulturresevat. Syftet med resevaten är att kunna vårda och bevara värdefulla kulturpräglade landskap.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill lyfta fram de nationella arkitektur-, form- och designpolitiska målen som ska ligga till grund för kommunernas, länsstyrelsernas och andra relevanta myndigheters arbete med att främja en god gestaltad livsmiljö. Frågor som berör kulturmiljövård och hållbart byggande är också högt prioriterade inom ramen för t.ex. arbetet med Agenda 2030 och miljömålet God bebyggd miljö. Tillgänglig statistik visar att kommunernas kulturmiljökompetens successivt förbättras och ett flertal statliga myndigheter

är även pådrivande. Utskottet vill också lyfta fram Boverkets och Riksantikvarieämbetets respektive samordnande roller.

Utskottet menar därmed att motionerna 2022/23:443 (M), 2022/23:946 (SD) yrkandena 2 och 5, 2022/23:982 (SD) yrkandena 1–3 och 5, 2022/23:990 (SD) yrkande 7, 2022/23:1419 (SD), 2022/23:1549 (S) samt 2022/23:2054 (S) yrkande 17 bör avstyrkas, i huvudsak med hänvisning till pågående arbete.

Världsarvsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att vårda Unescos världsarv i Sverige och nominera nya världsarv till Unesco.

Jämför reservation 5 (SD).

Motionerna

Runar Filper m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2022/23:947 att regeringen bör verka för att se över resursbehoven för vården av världsarven (yrkande 1) och verka för att tydliggöra ansvaret för medelstilldelningen för vården av världsarven (yrkande 2).

Martin Kinnunen m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2022/23:990 yrkande 8 att det skogsfinska kulturlandskapet i Värmland ska föras fram som förslag till Unescos världsarvslista. Ett liknande förslag framförs i motion 2022/23:1527 av Kjell-Arne Ottosson (KD).

Yusuf Aydin (KD) vill i motion 2022/23:1496 att Sverige, genom Unesco, ska verka för att de av Turkiet föreslagna syrisk-ortodoxa kyrkorna och klostren klassas som världsarv av Unesco.

Bakgrund

Målet för Unescos konvention om skydd för världens kultur- och naturarv från 1972 (Världsarvskonventionen) är att länderna ska skapa lagstiftning och förvaltning för att bevara kultur- och naturarvet i sitt eget land. Länderna rapporterar vart femte år till Unesco om hur de arbetar med kultur- och naturarv. När det gäller kulturmiljöfrågor är det Riksantikvarieämbetet (RAÄ) som representerar Sverige vid möten i Unescos världsarvskommitté eller vid Unescos generalkonferens. Sverige har liksom flertalet av Unescos medlemsländer även en permanent delegation vid Unesco. Delegationen bevakar ett stort antal möten, för fram svenska ståndpunkter och rapporterar tillbaka till Regeringskansliet. Sverige har för närvarande 15 olika världsarv. Drottningholms slottsområde utsågs 1991 till Sveriges första världsarv och det senaste tillskottet kom 2012 när Hälsingegårdarna upptogs på Unescos världsarvslista.

RAÄ tog på uppdrag av regeringen 2019 fram en nationell världsarvsstrategi som ger en samlad beskrivning av hur Sverige arbetar med Unescos världsarvskonvention, inklusive inriktningen på arbetet till 2030. Arbetet ska bedrivas i linje med hållbarhetsmålen i FN:s Agenda 2030 och strategin beskriver även mer i detalj olika myndigheters och aktörers roller och ansvar. Länsstyrelserna ansvarar t.ex. för att utse ett världsarvsråd efter förslag från lokala och regionala aktörer. Länsstyrelsen bör också se till att rådet tar fram en förvaltningsplan för världsarvet. Förvaltningsplanen ska även uppdateras och följas upp vid behov.

Länsstyrelsen ansvarar enligt strategin för att på regional nivå ta fram underlag till beredning av nya världsarv i samarbete med RAÄ, Naturvårdsverket och Svenska Unescorådet. Sveriges restriktiva hållning till nya världsarv ska enligt strategin vara vägledande i detta arbete. När lokala initiativ tas till att inleda en beredningsprocess bör nationella myndigheter i ett tidigt skede kopplas in för att ge vägledning om huruvida initiativet ska gå vidare i beredningsprocessen.

På global nivå är första steget i nomineringsprocessen till Världsarvskonventionen att länder som är parter till konventionen gör en nationell inventering av områden eller platser som är potentiella världsarvskandidater (s.k. tentativ lista). Nästa steg är att landet utarbetar en fullständig nomineringsdossier som skickas in till Unescos världsarvskommitté som sammanträder en gång per år.

Turkiets inventering av potentiella världsarvskandidater innehåller sedan tidigare ett flertal olika kristna kyrkor och kloster men den 15 april 2021 kompletterade Turkiet även sin tentativa lista med en samlad beskrivning av kristna kyrkor och kloster i Midyatområdet (Late Antique and Medieval Churches and Monasteries of Midyat and Surrounding Area).

Utskottets ställningstagande

Utskottet menar att ansvar och riktlinjer för Sveriges nationella arbete med Unescos världsarvskonvention ligger i linje med den världsarvsstrategi som Riksantikvarieämbetet tagit fram. Utskottet finner med anledning av detta att motionerna 2022/23:947 (SD) yrkandena 1 och 2, 2022/23:990 (SD) yrkande 8, 2022/23:1496 (KD) och 2022/23:1527 (KD) bör avslås.

Museifrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som behandlar museernas oberoende, förutsättningarna för museernas verksamhet och handhavande av museiföremål och samlingar.

Jämför reservation 6 (S), 7 (SD) och 8 (MP).

Motionerna

Lawen Redar m.fl. (S) vill i kommittémotion 2022/23:2054 yrkande 19 att fri entré på sikt införs även på de regionala museerna.

Runar Filper m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2022/23:995 att regeringen bör verka för en nationell handlingsplan för skydd av kulturarvet i händelse av kris eller konflikt (yrkande 1) och att regeringen bör överväga en utredning av tillgången på magasin och förvaringsutrymmen för kulturföremål (yrkande 2).

I kommittémotion 2022/23:986 vill Runar Filper m.fl. (SD) att museilagen ska ändras för att förtydliga att museernas verksamhet ska vila på vetenskaplig grund (yrkande 1) och att Världskulturmuseet i Göteborg ska läggas ned på grund av att museet enligt motionärerna har en ideologisk inriktning (yrkande 2). I samma motion framför motionärerna också att regeringen bör utreda möjligheterna för ett faddersystem där privatpersoner eller institutioner kan omhänderta utgallrade föremål (yrkande 3) och att regeringen bör överväga att införa en s.k. Öppna museer-fond som bl.a. ska kunna användas till att subventionera inträde, finansiera digitalisering eller på annat sätt utveckla verksamheten (yrkande 4). Motionärerna framför även att regeringen bör ta fram exempel på prioriteringsordning mellan museernas olika uppdrag (yrkande 5) och verka för att garantera museiföremåls skydd mot vandalisering (yrkande 7).

Amanda Lind m.fl. (MP) framför i kommittémotion 2022/23:2282 yrkande 1 att museilagen bör bli föremål för en ny genomlysning för att bedöma om det krävs ytterligare åtgärder för att säkra museernas oberoende. I samma motion yrkande 6 yrkar motionärerna att möjligheten att skriva in läns museernas uppdrag i museilagen prövas.

Sten Bergheden (M) vill i motion 2022/23:1904 underlätta för samlare att tillgängliggöra samlingar av t.ex. vapen eller veteranfordon genom förenklade regelverk.

Bakgrund

Museilagen (2017:563) trädde i kraft den 1 juli 2017. Lagens huvudsakliga syfte är att stärka museernas oberoende och status som kunskapsinstitutioner (prop. 2016/17:116, bet. 2016/17:KrU9, rskr. 2016/17:281). Museilagen innehåller bestämmelser om det allmänna museiväsendet, dvs. museer som

drivs av staten, regioner och kommuner samt t.ex. stiftelsemuseer vars styrelser i huvudsak utses av det allmänna.

Lagen definierar ett museum som en institution som är öppen för allmänheten och som förvärvar, bevarar, undersöker, förmedlar och ställer ut materiella och immateriella vittnesbörd om människan och människans omvärld. Samtliga verksamhetsdelar ska vara uppfyllda för att en institution ska betraktas som ett museum. Lagen utgår från att det övergripande ändamålet för museerna i det allmänna museiväsendet är att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning. Allmänna utgångspunkter för museernas arbete med samlingsförvaltning, kunskapsupbyggnad och publik verksamhet anges i lagen.

Museilagen definierar ett museum som en institution som är öppen för allmänheten och som förvärvar, bevarar, undersöker, förmedlar och ställer ut materiella och immateriella vittnesbörd om människan och människans omvärld. Samtliga verksamhetsdelar ska vara uppfyllda för att en institution ska betraktas som ett museum.

I museilagen bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om att de statliga museerna får överlåta föremål ur sina samlingar till andra museer inom det allmänna museiväsendet. I förordningen (2017:564) om statliga museers förfogande över museiföremål föreskrivs att de statliga museerna genom gåva får överlåta museiföremål som har ett begränsat kulturhistoriskt och vetenskapligt värde till annan offentlig verksamhet, till museer utanför det allmänna museiväsendet och till ideell kulturarvsverksamhet. Riksdagen riktade ett tillkännagivande till regeringen om att regleringen tydligare bör utgå från varje museums kompetens att avgöra museiföremåls värde i olika sammanhang och för olika aktörer oavsett huvudmannskap (bet. 2017/18:KrU1, rskr. 2017/18:91). Med anledning därav gav regeringen den 11 november 2021 Riksantikvarieämbetet (RAÄ) i uppdrag att utreda behov och konsekvenser av utökade möjligheter för statliga museer att även donera föremål med mer än ett begränsat kulturhistoriskt och vetenskapligt värde genom gåvor till mottagare utanför det allmänna museiväsendet, respektive föremål med ett begränsat kulturhistoriskt värde till en större mångfald av mottagare än vad förordningen i dag gör gällande.

RAÄ lämnade sin redovisning den 31 mars 2022 (Ku2022/00744) och enligt rapporten finns det inget omedelbart behov av åtgärden. Om ett statligt museum vill överföra ett värdefullt föremål, eller en samling, som gåva till en mottagare utanför det allmänna museiväsendet finns i dag möjligheten att göra detta genom en framställan till regeringen. Regeringen anförde därför i budgetproposition 2022/23:1 att den inte avsåg att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandena och att de därmed är slutbehandlade.

RAÄ utarbetade 2017 rapporten God samlingsförvaltning som ett stöd för museer i gallringsprocessen. Rapporten tar upp såväl etiska som juridiska förutsättningar för gallringsbeslut och resonerar om konsekvenser av oetiska gallringsbeslut.

RAÄ fick 2018 i uppdrag att följa och redovisa hur museilagen tillämpas. Enligt RAÄ:s slutsatser 2019 har museilagen fått en konkret och empiriskt belagd effekt på samlingsförvaltningen när det gäller vård och bevarande, gallring samt användande av samlingen för att nå verksamhetens övergripande mål. Studien påvisar också att det bedrivs mycket forskning och kunskapsuppbyggnad vid museerna i Sverige och att sektorn vill utveckla samverkan mellan museer och lärosäten.

RAÄ har även haft i uppdrag att, i samverkan med de regionala museerna och andra relevanta aktörer, göra en genomlysning av förutsättningarna för de regionala museernas verksamhet. Uppdraget redovisades i januari 2021. De 24 regionmuseerna har enligt RAÄ likheter när det gäller konstruktion, ändamål och finansieringsmodell men är samtidigt unika, med lång individuell historia och skilda verksamhetsprofiler. Kultursamverkansmodellen infördes 2011 vilket innebar att staten upphörde med det tidigare bidragssystemet direkt riktat till regionmuseerna och överlät till landsting och regioner att fördela kulturarvspolitiskt motiverade medel efter de prioriteringar de beslutar om. Enligt RAÄ innebar det att deras tidigare mandat att företräda landstinget i dialogen med staten om bidragsgivning flyttades till landstingets/regionens centrala förvaltning. RAÄ menar att i och med det tydliggjordes även deras identitet som en av många offentliga verksamheter inom regionen. Den samlade museistrukturen och den organisatoriska nivån med regionmuseer och deras offentliga status stärktes vidare genom att museilagen infördes 2017.

RAÄ fördelar även bidrag till regionalt kulturarvsarbete och olika museer, förordningen (2017:628) om statsbidrag till kulturarvsarbete. År 2022 fördelades 9 miljoner kronor inom ramen för anslaget 7:2 och samma fördelning gäller även för budgetåret 2023 enligt RAÄ:s regleringsbrev för 2023.

Beredskapen i Sverige har sedan det kalla krigets slut varit inriktad mot krisberedskap. Mot bakgrund av det försämrade säkerhetspolitiska läget beslutade regeringen 2015 att planeringen för Sveriges totalförsvaret skulle återupptas. Under 2022 bidrog RAÄ, tillsammans med Riksarkivet och Kungl. biblioteket, med underlag om kulturarvets behov av beredskapsåtgärder till rapporten Civilt försvar mot 2030 – ett totalförsvaret i balans som togs fram av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Enligt MSB är samtliga statliga museer ålagda att kontinuerligt genomföra en risk- och sårbarhetsanalys. Därtill ska varje myndighet i sin verksamhet beakta totalförsvarets krav.

En av rekommendationerna i redovisningen är att arbetet för att skydda kulturarvet vid höjd beredskap och krig behöver stärkas och tillföras betydande resurser. MSB pekar också på att kulturarv är ett av de viktiga områdena som tydligare borde omfattas av totalförsvaret.

Världskulturmuseet i Göteborg är en del av museimyndigheten Statens museer för världskultur som består av fyra museer i Sverige: Etnografiska museet, Medelhavsmuseet och Östasiatiska museet i Stockholm samt Världskulturmuseet i Göteborg. Världskulturmuseerna förvaltar en stor del av

det statliga internationella kulturarvet i Sverige. Myndighetens ledningskansli är placerat i Göteborg. Enligt myndighetens instruktion ska museerna bl.a. levandegöra kulturer i världen och verksamheten ska vara en angelägenhet för alla människor i samhället, förordningen (2007:1185) med instruktion för Statens museer för världskultur.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill lyfta fram att museilagen formulerar allmänna utgångspunkter för museernas arbete med samlingsförvaltning, kunskapsuppbyggnad och publik verksamhet, samt det arbete som Riksantikvarieämbetet bedriver. Utskottet finner i dagsläget inte skäl till tillkännagivanden enligt motionsyrkandena men kommer att noga följa frågorna.

Utskottet avstyrker motionerna 2022/23:986 (SD) yrkandena 1–5 och 7, 2022/23:995 (SD) yrkandena 1 och 2, 2022/23:1904 (M), 2022/23:2054 (S) yrkande 19 samt 2022/23:2282 (MP) yrkandena 1 och 6.

Immateriellt kulturarv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om god ortnamnsred, studier och dokumentation av utlandssvenskars språk och kulturarv, fäbodbruket som immateriellt kulturarv, kulturarvsfrågor som berör personer med funktionsnedsättning, Unescos konvention om trygghet av det immateriella kulturarvet samt om att genomföra ett svenskt kulturarvsår.

Jämför reservation 9 (SD) och 10 (C).

Motionerna

Angelika Bengtsson m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2022/23:978 yrkande 9 att tillämpningen av bestämmelserna om god ortnamnsred ska skärpas så att den svenska fjällkartan redovisar både samiska och svenska namn.

Runar Filper m.fl. (SD) vill i kommittémotion 2022/23:979 yrkande 1 att möjligheterna att stärka Institutet för språk och folkminnen arbete med Unescos konvention om skydd för det immateriella kulturarvet ska ses över och att det även ska tillföras ytterligare resurser till arbetet med nomineringarna och den nationella förteckningen. I yrkande 2 samma motion vill motionärerna att regeringen ska se över hur de estlandssvenska, finlandssvenska, tornedalsfinska och samiska immateriella kulturarven kan samlas in och levandegöras. På motsvarande sätt framför motionärerna i yrkande 3 att svenskbefolkningen i historiska utvandrabygder ska uppmärksammas. Motionärerna framför även i yrkande 5 att

behovs omfattningen av dövas och synskadades materiella och immateriella kulturarv ska utvärderas och bevaras.

Runar Filper m.fl. (SD) vill i kommittémotion 2022/23:1019 att regeringen ska utreda möjligheten att genomföra ett svenskt kulturarvsår för att synliggöra det svenska kulturarvet och stärka den gemensamma nationella identiteten.

Aron Emilsson (SD) lyfter i motion 2022/23:1219 fram behovet av att stärka förutsättningarna för fåbodbruket. Rådande regelverk och myndighetsprocesser bör enligt motionären ses över.

Lars Johnsson m.fl. (M) framför i motion 2022/23:432 yrkande 2 att regeringen aktivt bör verka för att Ålarvet på Ålakusten ska upptas på Unescos internationella lista över immateriella kulturarv.

I motion 2022/23:350 yrkande 1 vill Anders W Jonsson (C) att en samlad handlingsplan ska tas fram för att värna ett levande fåbodbruk med bättre kunskapsunderlag och olika åtgärder.

Bakgrund

Unescos konvention om tryggheten av det immateriella kulturarvet slår fast att länder som undertecknat konventionen ska göra förteckningar över s.k. immateriellt kulturarv. Länder som undertecknat konventionen kan nominera t.ex. en tradition eller ett hantverk till konventionens listor.

Under perioden 2020–2024 är Sverige medlem i konventionens mellanstatliga kommitté. I december 2021 antogs bl.a. en samnordisk nominering av nordiska klinkbåtstraditioner till Unescos representativa lista över mänsklighetens immateriella kulturarv. Sverige har vidare i mars 2022 nominerat Nyckelharpanas nätverk till Unescos register över goda metoder för tryggheten av immateriellt kulturarv. I januari 2022 lämnade Sverige in sin andra periodiska rapport till Unesco över åtgärder som vidtagits för tillämpningen av konventionen nationellt (Ku2021/02290).

Sedan 2021 kan olika aktörer och utövare av en tradition som finns på den nationella förteckningen Levande traditioner föreslå att traditionen nomineras till internationella listor och register kopplade till Unescos konvention om tryggheten av det immateriella kulturarvet. Institutet för språk och folkminnen (Isf) har som ansvarig myndighet mottagit elva förslag till nomineringar till Unescos listor och register, varav tre förslag fick möjlighet att återkomma med omarbetade ansökningar. Bland dessa finns en ansökan från Förbundet Svensk Fåbodkultur och utmarksbruk (FSF) om att nominera den svenska fåbodtraditionen till Unescos konvention om tryggheten av det immateriella kulturarvet.

Isf bedömde i oktober 2021 i ett yttrande till Kulturdepartementet att ansökan väl uppfyller de krav som ställts. Enligt Isf arbetar FSF för närvarande med att slutföra ett ansökningsunderlag i samarbete med motsvarande ideella organisationer i Norge. Enligt Isofs bedömning kommer därmed Sverige och Norge att lämna in en gemensam nominering till Unesco senast den 30 mars 2023.

Det statliga bidraget till kulturmiljövård (anslaget 7:2) får enligt förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer användas för utgifter för statsbidrag till kulturmiljövård. Länsstyrelsen får bl.a. bevilja bidrag för att tillgängliggöra kulturmiljöer för allmänheten och för att förmedla kunskap om miljöerna och den historia de representerar. Sveriges strategiska plan för den kommande programperioden av EU:s gemensamma jordbrukspolitik, 2023–2027 är också betydelsefull i sammanhanget. Sverige har där fortsatt att prioritera miljöersättningar för fåbodar i bruk, fåbodbete samt särskild skötsel av fåbodbete. Syftet med miljöersättningarna är att bevara ett levande fåbodbruk som förstärker och bibehåller landskapets karaktär och biologiska mångfald.

Frågan om god ortnamnsred regleras i 1 kap. kulturmiljölagen. Vid statlig och kommunal verksamhet ska god ortnamnsred iakttas. Det innebär enligt lagen att:

- hävdvunna ortnamn inte ändras utan starka skäl,
- ortnamn i övrigt stavas enligt vedertagna regler för språkriktighet, om inte hävdvunna stavningsformer talar för annat,
- påverkan på hävdvunna namn beaktas vid nybildning av ortnamn, och
- namn på svenska, samiska, finska och meänkieli så långt möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden.

Lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket trädde även i kraft den 1 mars 2022. Enligt lagen är regeringen och statliga förvaltningsmyndigheter skyldiga att konsultera Sametinget innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna. För kulturområdet innebär det konsultation i ärenden som kan få direkt inverkan på samernas språk, kultur, näringar eller ställning som urfolk. Det kan bli aktuellt med konsultation i ärenden om t.ex. ungdoms- och kulturmiljöfrågor, ortnamn, samiskt kulturarv, traditionell kunskap, samiska språk samt samisk kultur inom musik, teater, litteratur, konst och religion.

Isoref har enligt förordningen (2007:1181) med instruktion för Institutet för språk och folkminnen uppdrag att bl.a. samla in, bygga upp och sprida kunskap om språk och kultur i Sverige. Det innebär bl.a. att vara experter på

- det svenska språket samt dialekter, ortnamn och personnamn i Sverige
- de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska samt svenskt teckenspråk
- folklig kultur, vardagsliv och traditioner i Sverige.

Regeringen har i december 2022 beslutat om utökade bidrag för att bevara och främja minoritetsspråken. Isoref får 3,2 miljoner kronor att fördela ut i bidrag till minoritetsorganisationer för att främja revitalisering av minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Isoref har under 2022 redan fördelat nästan 10 miljoner kronor till civilsamhällesorganisationer för språkrevitalisering.

Isof har även ansvar för en omfattande insamling och arkivering av dialekter, folkminnen och namn. Isof ansvarar även för språkvården av svenskt teckenspråk. Isof ger råd och rekommendationer om svenskt teckenspråk, gör undersökningar, tar fram ordlistor och sprider kunskap om teckenspråket och dess utveckling.

Isof har ett särskilt ansvar för att dokumentera och sprida kunskap om ortnamnen i Sverige. Enligt Isof har ursprungsbefolkningens olika samiska språk, meänkieli och finska talats jämte svenska under lång tid i Sverige, och det har funnits många kontakter mellan språken och folken. Språken har påverkat varandra, och det syns också i ortnamnen. I svenskan finns många ortnamn som är inlånade från de inhemska minoritetsspråken, och i minoritetsspråken finns inlånade namn från svenskan.

Lantmäteriet beslutar i ärenden som gäller god ortnamnsred men Sametinget får yttra sig. Enligt Sametinget pågår lokala samiska ortnamnsstudier med olika intensitet runt om i Sápmi. Gemensamt för dessa gruppers arbete är att man vill återta sina samiska ortnamn och synliggöra dem.

Enligt Kulturrådets regleringsbrev för 2023 får myndigheten fördela drygt 135 miljoner kronor inom ramen för anslaget 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, internationell verksamhet och nationella minoriteters språk och kultur. Statens kulturråd har hittills fördelat närmare 10 miljoner kronor i verksamhetsbidrag för 2023 till olika utövare som representerar nationella minoriteters kulturverksamhet. När det gäller bidrag till regional kulturverksamhet ska Kulturrådet i sin bedömning och uppföljning av de regionala kulturplanerna även särskilt uppmärksamma regionernas arbete för att främja de nationella minoriteternas och i synnerhet romers kultur och kulturarv.

Synskadades Riksförbund (SRF) förestår även Synskadades Museum, ett litet specialmuseum med samlingar och arkiv om synskadades historia i Sverige.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar det arbete som Institutet för språk och folkminnen (Isof) bedriver när det gäller nomineringar till Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet. Isof beräknar att Sverige och Norge gemensamt kommer att nominera fäbodtraditionen i de båda länderna till Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet. Isof har även ansvar för en omfattande insamling och arkivering av dialekter, folkminnen och namn och ansvarar även för språkvård och studier av svenskt teckenspråk. Isof bygger även upp och sprider kunskap om de nationella minoritetsspråken. Frågan om god ortnamnsred hanteras vidare av ansvariga myndigheter.

Utskottet avstyrker motionerna 2022/23:350 (C) yrkande 1, 2022/23:432 (M) yrkande 2, 2022/23:978 (SD) yrkande 9, 2022/23:979 (SD) yrkandena 1–3 och 5, 2022/23:1019 (SD) samt 2022/23:1219 (SD).

Det kyrkliga kulturarvet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att trygga och tillgängliggöra det kyrkliga kulturarvet, om att höja den kyrkoantikvariska ersättningen samt att bevara och uppmärksamma Sveriges kristna kulturarv och traditioner.

Jämför reservation 11 (SD) och 12 (C).

Motionerna

Runar Filper m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2022/23:986 yrkande 6 att regeringen bör utreda möjligheten att i samarbete med Svenska kyrkan upprätta ett nationellt kyrkohistoriskt museum.

Runar Filper m.fl. (SD) vill i kommittémotion 2022/23:987 att regeringen tar fram en nationell handlingsplan för skydd av kyrkor som tas ur bruk (yrkande 1), att regeringen verkar för att berörda myndigheter och Svenska kyrkan gör en nationell översyn av kyrkor med risk för att tas ur bruk (yrkande 2) och att regeringen överväger att ta fram en handlingsplan för hur det kyrkliga kulturarvet ska säkras för framtiden (yrkande 3).

Catarina Deremar m.fl. (C) vill i kommittémotion 2022/23:861 yrkande 19 att tillgängligheten till det kyrkliga kulturarvet ska öka via bl.a. tillgång till bättre information.

Inga-Lill Sjöblom och Ardalan Shekarabi (båda S) framför i motion 2022/23:1181 att regeringen ska överväga att se över förutsättningarna för en höjning av den kyrkoantikvariska ersättningen (yrkande 1) och överväga att se över om den kyrkoantikvariska ersättningen fortsättningsvis ska följa prisbasbeloppet (yrkande 2).

Julia Kronlid m.fl. (SD) framför i motion 2022/23:2271 yrkande 1 att regeringen bör överväga att bevara och uppmärksamma Sveriges kristna kulturarv och traditioner.

Bakgrund

I 4 kap. kulturmiljölagen finns bestämmelser om skydd för kyrkobyggnader, kyrkotomter, begravningsplatser och kyrkliga inventarier (kyrkliga kulturminnen). Svenska kyrkan har rätt till viss ersättning för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll av kyrkliga kulturminnen, s.k. kyrkoantikvarisk ersättning.

Ersättningen fördelas inom anslaget 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning och uppgår 2023 till 460 miljoner kronor. Enligt den överenskommelse mellan staten och Svenska kyrkan som gäller sedan 2000 ska de kyrkliga kulturminnena hållas tillgängliga i minst samma utsträckning som tidigare och Svenska kyrkan ska ha den kompetens som behövs för förvaltningen

(Ku2000/470/Ka). Under överenskommelsens löptid ska s.k. kontrollstationer infalla vart femte år. Inför varje kontrollstation ska Svenska kyrkan ta fram ett underlag som ska ligga till grund för en allsidig belysning av de kyrkoantikvariska frågorna.

Riksdagen tillkännagav 2016 för regeringen att regeringen bör göra en fördjupad kartläggning av skyddsvärda kyrkor tillsammans med en analys av framtida kostnader (prop. 2016/17:116, bet. 2016/17:KrU9, rskr. 2016/17:281). Regeringen gav den 30 november 2017 Statskontoret i uppdrag att göra en översyn av den kyrkoantikvariska ersättningens användning och dess effekter (Ku2017/02539/KL). Inom ramen för översynen skulle Statskontoret ta hänsyn till det tillkännagivande om det kyrkliga kulturarvet som riksdagen tidigare beslutat om. Statskontoret rapporterade i december 2018 sitt regeringsuppdrag (2018:28).

Svenska kyrkan lämnade underlag till regeringen i juni 2018 med anledning av den tredje kontrollstationen 2019. Riksantikvarieämbetet (RAÄ) fick även i uppdrag från regeringen (Ku2017/00942/KL) att analysera och redovisa vilka effekter den kyrkoantikvariska ersättningen haft för vården och bevarandet av det kyrkliga kulturarvet. Som ett underlag för analysen fick länsstyrelserna i uppdrag (Fi2017/00989/SFÖ) att redovisa sina erfarenheter av arbetet med det kyrkliga kulturarvet och den kyrkoantikvariska ersättningen till RAÄ. RAÄ redovisade sitt uppdrag till regeringen i september 2018.

Slutsatserna från den tredje kontrollstationen 2019 presenterades i regeringens skrivelse 2018/19:122 Det kyrkliga kulturarvet. Skrivelsen redovisar hur den kyrkoantikvariska ersättningen har använts under perioden 2002–2017. Skrivelsen behandlar också tillgängligheten till de kyrkliga kulturminnena, kunskaps- och kompetensfrågor, samverkan mellan Svenska kyrkan och myndigheterna inom kulturmiljöområdet samt det kyrkliga kulturarvets roll i samhället.

Enligt regeringen har den kyrkoantikvariska ersättningen stor betydelse för vården och bevarandet av det kyrkliga kulturarvet. Regeringen bedömer att den kyrkoantikvariska ersättningen har fördelats och använts i enlighet med de principer som slogs fast i samband med relationsändringen mellan staten och Svenska kyrkan. Staten bör även fortsättningsvis, tillsammans med Svenska kyrkan, ta ansvar för att det kyrkliga kulturarvet bevaras, används och utvecklas.

RAÄ har i regleringsbrevet för 2023 fått uppdrag att analysera och redovisa effekterna av den kyrkoantikvariska ersättningen för vården och bevarandet av det kyrkliga kulturarvet. Av redovisningen ska bl.a. framgå hur ersättningen har använts och vilka resultat som uppnåtts, samt hur kraven i överenskommelsen¹ mellan staten och Svenska kyrkan har tillgodosetts när det gäller tillgänglighet till de kyrkliga kulturminnena, kompetens och samverkan. RAÄ ska redovisa regeringsuppdraget till Kulturdepartementet senast den 29 september 2023, inför den fjärde kontrollstationen 2024.

¹ se Ku2000/470/Ka.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att tidigare utredningar visat att den kyrkoantikvariska ersättningen har haft stor betydelse för vården och bevarandet av det kyrkliga kulturarvet och att ersättningen har fördelats och använts i enlighet med de principer som slogs fast i samband med relationsändringen mellan staten och Svenska kyrkan. Utskottet välkomnar att Riksantikvarieämbetet i regleringsbrevet för 2023 fått ett förnyat uppdrag att analysera och redovisa effekterna av den kyrkoantikvariska ersättningen för vården och bevarandet av det kyrkliga kulturarvet. Utskottet avstyrker motionerna 2022/23:861 (C) yrkande 19, 2022/23:986 (SD) yrkande 6, 2022/23:987 (SD) yrkandena 1–3, 2022/23:1181 (S) yrkandena 1 och 2 samt 2022/23:2271 (SD) yrkande 1 med hänvisning till pågående arbete och tidigare utredningar.

Digitalisering av kulturarvet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om digitalisering och 3D-skanning av kulturarvet samt möjligheterna att öka hastigheten för digitaliseringen av museernas samlingar.

Jämför reservation 13 (SD), 14 (C) och 15 (MP).

Motionerna

Runar Filper m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2022/23:995 yrkande 3 att regeringen bör verka för att 3D-skanna statliga byggnadsminnen för att på så sätt kunna restaurera kulturhistoriska byggnader om de skadas eller förstörs.

Catarina Deremar m.fl. (C) vill i kommittémotion 2022/23:861 yrkande 21 att digitaliseringen av kulturarvet sker i ett högre tempo för att skydda kulturarvet mot risker av olika slag.

Amanda Lind m.fl. (MP) framför i kommittémotion 2022/23:2282 yrkande 4 att digitaliseringen av kulturarvet är en möjlighet för fler att ta del av museernas samlingar och motionärerna önskar därför bl.a. en digitaliseringssatsning.

Bakgrund

Samverkansplattformen för digitalisering inom kulturarvsområdet (Digisam) bestod av 22 medverkande myndigheter och institutioner med Riksantikvarieämbetet (RAÄ) som huvudman. Visionen för samverkan var att kulturarvet ska vara digitalt och tillgängligt för alla. Under 2021 publicerade Digisam tre vägledningar med termlista för områdena digitalisera och bevara, sammanlänkat kulturarv samt digitalt bevarande.

En ny form av samverkan ersätter Digisam fr.o.m. januari 2023. Myndigheterna kommer i stället att mötas i olika konstellationer. De nationella

myndigheterna får ett tydligare ansvar och RAÄ, Riksarkivet och Kungl. biblioteket kommer att fortsätta att genomföra återkommande överläggningar. De tre myndigheterna kommer även fortsättningsvis att bjuda in till diskussion och samverkan om aktuella frågor inom digitaliseringsområdet.

RAÄ arbetar även med att ta fram en nationell strategi för digitalt kulturarv. RAÄ har tillsammans med Centralmuseernas samarbetsråd fått beviljat finansiering för ett treårigt kompetensutvecklingsprojekt inom digitalisering för hela sektorn. Med stöd av Europeiska socialfonden och utifrån samarbetsrådets förstudie DigiKraft kommer 1 200 medarbetare att genomgå utbildning. Projektet har en total budget på ca 16 miljoner kronor. RAÄ genomför även sedan september 2022 en förstudie om 3D-dokumentation av byggnader och monument. Syftet är att undersöka förutsättningarna för att genomföra EU:s rekommendation om att medlemsstater bör dokumentera 100 procent av hotat kulturarv och 50 procent av det mest besökta kulturarvet innan 2030 samt 40 procent av ovanstående innan 2025.

Enligt Myndigheten för kulturanalys har kunskapen om omfattningen av museernas digitala verksamhet länge varit bristfällig. Myndigheten sammanställde därför i januari 2023 statistik över museernas digitala samlingsarbete och digitala publika aktiviteter (Faktablad 2023:1). Resultaten visar att många museer tagit in digitala arbetssätt i sina verksamheter. Samtidigt finns det enligt myndigheten betydande skillnader mellan stora och små museer, där små museer i mindre utsträckning har egna webbplatser och digitala samlingar.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att bl.a. Riksantikvarieämbetet (RAÄ), Riksarkivet och Kungl. biblioteket bedriver arbete och samverkan kring frågor som rör digitalisering. RAÄ arbetar med att ta fram en nationell strategi för digitalt kulturarv och inom museisektorn pågår det olika kompetensutvecklingsprojekt inom området digitalisering. Myndigheten för kulturanalys har även börjat sammanställa aktuell statistik över museernas digitala samlingsarbete och digitala publika aktiviteter. Utskottet anser därmed att motionerna 2022/23:861 (C) yrkande 21, 2022/23:995 (SD) yrkande 3 och 2022/23:2282 (MP) yrkande 4 kan avslås.

Arkiv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att värna och utveckla arkiven, betydelsen av att gå vidare med Arkivutredningens förslag och regler för förvaring av arkivhandlingar.

Jämför reservation 16 (S) och 17 (MP).

Motionerna

Lawen Redar m.fl. (S) betonar i kommittémotion 2022/23:2054 yrkande 16 vikten av att regeringen värnar och utvecklar arkiven så att de kan hållas ordnade och vårdas.

Amanda Lind m.fl. (MP) framhåller i kommittémotion 2022/23:2282 yrkande 5 betydelsen av att komma vidare med Arkivutredningens förslag. Motionärerna lyfter bl.a. fram betydelsen av det digitala bevarandet av arkivhandlingar liksom utformningen av en ny arkivlag.

Staffan Eklöf (SD) framför i motion 2022/23:417 att regeringen bör verka för att möjliggöra lokal förvaring av arkivhandlingar genom att införa ett s.k. hemortsundantag från Riksarkivets rätt och skyldighet att förvara sådana arkivhandlingar.

Bakgrund

Bestämmelser som gäller myndigheters handlingar finns i arkivlagen (1990:782), tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Arkivutredningen redovisade i december 2019 sitt betänkande Härifrån till evigheten, en långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58) i enlighet med direktiven att göra en bred översyn av arkivområdet. I betänkandet beskrivs viktiga samhällsförändringar och arkivsektorns utveckling samt utredningens bedömningar och förslag om hur reglering, myndighetsstyrning och statsbidrag på arkivområdet ska förtydligas, ändras och utvecklas.

När det gäller viktiga samhällsförändringar lyfter utredningen fram betydelsen av den ökande digitaliseringen och insikten om att det finns begränsade resurser. Samtidigt innebär olika demografiska förändringar och ökade krav på samhällsservice från medborgarna utmaningar för arkivsektorn.

Enligt utredningen bör en ny arkivlag ersätta den nuvarande arkivlagen. Den nya lagen bör enligt utredningen förtydliga att syftet med lagen är att trygga tillgången till allmänna handlingar, främja demokratin och tillgången till kulturarvet. Det bör också framgå tydligare att arkiven ska tillgodose behovet av information för rättskipning, förvaltningen och forskning. Lagens bestämmelser ska gälla för

1. myndigheternas och vissa andra organs arkiv
2. arkivmyndigheterna
3. sådana enskilda arkivinstitutioner som erhåller verksamhetsbidrag av statliga medel.

Arkivutredningens förslag remitterades under 2020 och förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Kulturdepartementet gav i regleringsbrevet för 2022 Riksarkivet i uppdrag att översiktligt beskriva den offentliga informationsförvaltningen och analysera och redovisa följderna av bl.a. den högre graden av digitalisering. Riksarkivet skulle även identifiera eventuella brister i det regelverk som styr den offentliga informationsförvaltningen i relation till de arkivpolitiska målen, liksom behovet av förändringar i Riksarkivets uppgifter.

Riksarkivet redovisade uppdraget den 29 maj 2022 (Dnr RA-KS 2022/173). Riksarkivet föreslår bl.a. att myndigheten ges i uppdrag att lämna förslag på hur ett förvaltningsgemensamt e-arkiv kan tillhandahållas. Riksarkivet bör även bemyndigas att föreskriva för kommuner och regioner om bevarande och gallring och även identifiera vad som är samhällsviktig information. Riksarkivet bör även få ett bemyndigande att föreskriva om vården av samhällsviktiga och kulturellt värdefulla enskilda arkiv. Statliga myndigheter ska även upprätta planer för när arkiven ska överlämnas till Riksarkivet och det behövs även en ny modell för finansieringen av Riksarkivets kostnader. Riksarkivet behöver t.ex. ökade anslag för digitiseringen av analogt arkivmaterial. Rapporten bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Mot bakgrund av det beredningsarbete som pågår inom Regeringskansliet är det enligt utskottet inte aktuellt med tillkännagivanden i enlighet med motionsyrkandena. Motionerna 2022/23:417 (SD), 2022/23:2054 (S) yrkande 16 och 2022/23:2282 (MP) yrkande 5 bör därmed avslås med hänvisning till pågående arbete.

Enprocentsregeln

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om tillämpningen av enprocentsregeln och regelns betydelse för att skapa estetiskt hållbara kulturmiljöer.

Jämför reservation 18 (S, MP) och 19 (SD).

Motionerna

Lawen Redar m.fl. (S) framför i kommittémotion 2022/23:2054 yrkande 12 att regeringen ska värna enprocentsregeln och även följa upp hur den tillämpas. Enligt motionärerna tillämpas den t.ex. oftare vid markanvisningar till privata byggherrar än till offentliga byggherrar.

Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) menar i kommittémotion 2022/23:946 yrkande 6 att regeringen bör utreda vilka direktiv som skulle verka för att enprocentsregeln i större utsträckning ska bidra till att skapa estetiskt hållbara kulturmiljöer. Motionärerna menar att det behövs tydligare direktiv för hur regeln ska tillämpas och hur den kan bidra till att offentliga miljöer över tid upplevs som vackra och tilltalande av allmänheten. Motionärerna framför även i yrkande 7 samma motion att regeringen bör utvärdera och beakta alternativ till enprocentsregeln. Motionärerna menar att regeringen bör utreda hur en lagstiftning kan utformas som möjliggör sanktionsmöjligheter vid överträdelser.

Bakgrund

Den s.k. enprocentsregeln är en ekonomisk princip för offentlig konst som innebär att ca 1 procent av den totala budgeten vid ny-, om- och tillbyggnad, avsätts för konstnärlig gestaltning. Enprocentsregeln bygger inte på någon tydligt reglerad arbetsmodell och därför finns det enligt Statens konstråd stora variationer i hur regeln tillämpas och beräknas, både mellan stat, region och kommun och mellan kommuner och regioner. Regeln har i praktiken inte alltid tillämpats fullt ut men fungerat som riktmärke för arbetet med den offentliga konsten.

Statens konstråd fick 2018 i uppdrag av regeringen att utreda hur bild eller formkonstnärlig gestaltning kan integreras när staten bygger. Uppdraget redovisades i januari 2021 i rapporten Slutrapportering av regeringsuppdrag om hur bild- eller formkonstnärlig gestaltning kan integreras när staten bygger (KU2018/01250/KO). Statens konstråd sammanfattar slutsatserna bl.a. som att det finns en stark och tydlig vilja hos statliga fastighetsförvaltande myndigheter och bolag att, genom att avsätta upp till 1 procent av investeringsmedlen, integrera konst som ett led i arbetet med att uppnå mål för Politik för gestaltad livsmiljö och Agenda 2030. Statliga fastighetsaktörer har

ett högt förtroende för Statens konstråds konstnärliga expertkompetens men det behövs en tydlighet från politiken om hur målet att avsätta upp till 1 procent för konst ska prioriteras.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att det enligt Statens konstråd finns en stark och tydlig vilja hos statliga fastighetsförvaltande myndigheter och bolag att avsätta upp till 1 procent av investeringsmedlen för konst och konstnärlig gestaltning. Konstnärlig gestaltning är en viktig del av förutsättningarna för att skapa hållbara gestaltade livsmiljöer. Utskottet finner att det i dagsläget inte finns skäl till tillkännagivanden enligt motionsyrkandena och avstyrker därmed motionerna 2022/23:946 (SD) yrkandena 6 och 7 samt 2022/23:2054 (S) yrkande 12.

Kulturmärkning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kulturmärkning av matprodukter och kulturmärkning av fartyg och båtar.

Jämför reservation 20 (SD).

Motionerna

Kulturmärkning av mat

Martin Kinnunen m.fl. (SD) vill i kommittémotion 2022/23:970 yrkande 6 införa en kulturmärkning av svenska matprodukter av stort kulturhistoriskt värde. Enligt motionärerna ska regelverket komplettera EU:s skyddade beteckningar för livsmedel och tas fram i samarbete med regionala aktörer.

Även Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) vill i kommittémotion 2022/23:1003 yrkande 10 att ett nationellt regelverk för märkning av kulturhistoriskt värdefulla svenska matprodukter tas fram.

Kulturmärkning av fartyg och båtar

Jimmy Ståhl m.fl. (SD) önskar i kommittémotion 2022/23:1015 yrkande 30 en ökad k-märkning av kulturhistoriskt värdefulla fritidsbåtar och fartyg. Motionärerna menar att båtlivet är en viktig del av Sveriges kulturarv och att k-märkning kan bidra till bevarandet av fritidsbåtar och fartyg.

Bakgrund

Kulturmärkning av mat

Förordning (EU) nr 1151/2012 om kvalitetsordningar för jordbruksprodukter och livsmedel ger möjlighet att ansöka om namnskydd för jordbruksprodukter och livsmedel som kommer från en viss geografisk region. Förordningen möjliggör tre olika kategorier av namnskydd. Skyddad ursprungsbeteckning avser benämningen på en vara som producerats och bearbetats inom ett bestämt geografiskt område där det finns ett samband mellan varans kvalitet och dess geografiska ursprung. Kalixlöjrom är exempel på en svensk matvara som har skyddad ursprungsbeteckning. I kategorin Skyddad geografisk beteckning ska minst ett steg av produktionsprocessen ha utförts inom ett bestämt geografiskt område (produktion, bearbetning eller beredning). Sveciaost och skånsk spettekaka är exempel på produkter som har skyddade geografiska beteckningar. Slutligen finns kategorin Garanterad traditionell specialitet. Denna beteckning står för att produkten har egenskaper som härrör från en traditionell ingrediens eller traditionell tillverkningsmetod. Beteckningen kan användas av alla producenter som följer den givna specifikationen för produkten. Falukorv och hushållsost har registrerats som garanterade traditionella specialiteter.

Europeiska kommissionen har nyligen gjort en översyn av regelverken för bl.a. geografiska ursprungsbeteckningar om jordbruksprodukter och livsmedel. Från och med den 8 juni 2022 harmoniseras ansöknings- och ändringsförfaranden för produktspecifikationer för skyddade beteckningar inom de tre kategorierna. Miljö- och jordbruksutskottet har tidigare bl.a. menat att det skulle medföra ökade kostnader för både producenter och myndigheter att utveckla ett nationellt regelverk för märkning av kulturhistoriskt värdefulla produkter parallellt med EU:s regelverk för namnskydd. Dessutom skulle ett nationellt regelverk ha negativ effekt på regeringens mål att minska den administrativa bördan för svenska företag (bet. 2014/15:MJU3, bet. 2015/16:MJU15 och bet. 2016/17:MJU23).

Det finns även ett flertal frivilliga och lokala initiativ inom området. I Sverige finns det ett femtiotal akademier som tar sin utgångspunkt i t.ex. en maträtts eller råvaras geografiska ursprung.

Kulturmärkning av fartyg och båtar

Sedan 2001 k-märker Statens maritima och transporthistoriska museer fartyg i syfte att uppmärksamma, bevara och främja brukandet av dem så att det historiska arvet förvaltas. Utmärkelsen k-märkt kan sökas för fartyg som gått i yrkesmässig trafik under svensk flagg eller som på annat sätt främjar kunskapen om sjöfartshistorien i svenska farvatten. Det finns i dag 146 k-märkta fartyg.

Statens maritima och transporthistoriska museer tar även emot ansökningar om att k-märka fritidsbåtar. Enligt de kriterier som myndigheten tagit fram ska båten ursprungligen vara byggd som fritidsbåt, antingen vara byggd i Sverige

eller vara ritad av en svensk båtkonstruktör eller vara av sådan modell som varit vanlig i landet eller på annat sätt anses vara kulturhistoriskt värd att bevara.

Statens maritima och transporthistoriska museer beslutar även i statsbidrag för kostnader för vård av kulturhistoriskt värdefulla fartyg i enlighet med förordningen (2011:1565) om statsbidrag till kostnader för vård av kulturhistoriskt värdefulla fartyg. Därutöver ingår myndigheten i styrelsen för Svenska varv, ett nätverk som arbetar för att bevara och bruka varvsnäringens kulturarv samt lyfta fram varvshistoria som en del av det industriella kulturarvet.

Utskottets ställningstagande

Kulturmärkning av mat

Med hänsyn bl.a. till det befintliga regelverket på livsmedelsområdet menar utskottet att motionerna 2022/23:970 (SD) yrkande 6 samt 2022/23:1003 (SD) yrkande 10 bör avslås.

Kulturmärkning av fartyg och båtar

Utskottet noterar att det redan i dag är möjligt att söka utmärkelsen k-märkt för fartyg som gått i yrkesmässig trafik under svensk flagg eller som på annat sätt främjar kunskapen om sjöfartshistorien i svenska farvatten. Statens maritima och transporthistoriska museer tar även emot ansökningar om att k-märka fritidsbåtar. Utskottet avstyrker därför motion 2022/23:1015 (SD) yrkande 30.

Forum för levande historia

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om Forum för levande historias uppdrag samt om att skapa ett minnesmonument över offren för kriget på Balkan och ett Raoul Wallenbergmuseum.

Jämför reservation 21 (C).

Motionerna

Malin Björk m.fl. (C) framför i kommittémotion 2022/23:1881 yrkande 14 att Forum för levande historia bör tilldelas uppdraget att beskriva och informera om hur Sverige behandlat samer, tordedalingar, lantalaiset och kväner, judar, romer och sverigefinnar med bl.a. rasbiologi, skullmätningar, tvångsflyttningar, nomadskolor, arbetsstugor och assimilering.

Laila Naraghi (S) framför i motion 2022/23:1737 att regeringen bör överväga att upprätta ett minnesmonument för offren för folkmordet i Srebrenica och krigen på Balkan.

Magnus Oscarsson (KD) uppmanar regeringen i motion 2022/23:1583 att skapa ett Raoul Wallenberg-museum för att bl.a. låta Raoul Wallenberg inspirera nya generationer.

Christian Carlsson (KD) framför i motion 2022/23:1811 yrkande 5 att Forum för levande historia bör få i uppdrag att informera om våldsbejakande islamism vid sidan av sitt befintliga uppdrag att informera om Förintelsen och kommunismens brott mot mänskligheten.

Bakgrund

Forum för levande historia (FLH) ska enligt förordningen (2007:1197) med instruktion för Forum för levande historia vara ett nationellt forum som ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen (prop. 2001/02:01 utg.omr. 17, bet. 2001/02:KrU1, rskr. 2001/02:72). FLH:s uppdrag omfattar även upplysning om kommunismens brott mot mänskligheten (prop. 2008/09:01 utg.omr. 17, bet. 2008/09:KrU1, rskr. 2008/09:93). Myndigheten ska sträva efter att stärka människors vilja att aktivt verka för alla människors lika värde.

Riksdagen beslutade i december 2022 i enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2023 att FLH:s uppdrag ska breddas så att det även omfattar andras brott mot mänskligheten i historien (prop. 2022/23:1 utg.omr. 17, bet. 2022/23:KrU1, rskr. 2022/23:69–73). FLH arbetar för att förebygga intolerans genom att dra lärdom av historien. FLH skapar verktyg som hjälper lärare i deras undervisning om demokrati och mänskliga rättigheter och vill även inspirera elever till reflektion över eget ansvar och agerande. FLH tar fram material och arrangerar utställningar, sprider kunskap och skapar dialog, genom t.ex. seminarier och inlägg i sociala medier. FLH är också aktivt internationellt.

I mars 2021 tillsatte regeringen en sannings- och försoningskommission med uppdrag att utreda kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalaiset till följd av 1800- och 1900-talens assimileringspolitik (dir. 2020:29). Kommissionen ska inte överväga eventuella ansvarsfrågor i enskilda fall eller ge ekonomisk kompensation till enskilda som drabbats. Kommissionen består av åtta ledamöter, i huvudsak forskare och jurister, och ska

- kartlägga och granska assimileringspolitiken och dess konsekvenser för minoriteten, grupper inom minoriteten och enskilda
- sprida information för att öka kunskapen om minoriteten och dess historiska erfarenheter
- lämna förslag till fortsatta insatser för att bidra till upprättelse och främja försoning.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 november 2023 (dir. 2023:15). Kommissionen lämnade ett delbetänkande den 16 maj 2022. Då människovärdet mättes, exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2022:32). I delredovisningen presenterade utredningen sitt arbetssätt i nära samråd med minoriteten samt kartläggningen och analysen från forskningsrapporter som rör rasbiologiska föreställningar, rasbiologernas agerande och rasbiologins konsekvenser. Kommissionens arbete har hittills haft ett stort fokus på att samla in berättelser och vittnesmål. Enligt delredovisningen har intresset att berätta varit större än vad kommissionen hade räknat med.

I november 2021 tillsatte regeringen en sanningskommission som ska kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna i ett historiskt perspektiv och dess konsekvenser för det samiska folket (dir. 2021:103). Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2025. Kommissionen kommer att bestå av 13 ledamöter som utses efter nära dialog med Sametinget. Kommissionen ska

- kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna och relevanta aktörers agerande vid genomförandet av den politiken
- sprida kunskap om och öka den allmänna förståelsen för samernas historia och hur historiska oförrätter påverkar dagens villkor för samerna samt verka för att denna kunskap förs vidare till kommande generationer
- lämna förslag på åtgärder som bidrar till upprättelse och främjar försoning och ett livskraftigt samiskt samhälle.

Utskottets ställningstagande

Med hänvisning till bl.a. det uppdrag som Forum för levande historia har och det arbete som bedrivs inom de ovan nämnda kommissionerna menar utskottet att de yrkanden som förs fram i motionerna 2022/23:1583 (KD), 2022/23:1737 (S), 2022/23:1811 (KD) yrkande 5 och 2022/23:1881 (C) yrkande 14 kan avslås.

De nationella minoriteternas kulturarv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att synliggöra samers och övriga nationella minoriteters kulturarv.

Jämför reservation 22 (SD) och 23 (MP).

Motionerna

Michael Rubbestad m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2022/23:988 yrkande 1 att regeringen ska utreda möjligheterna att ytterligare

tillgängliggöra kulturarv som tillhör de nationella minoriteterna. Motionärerna menar att rätten till kultur, språk och identitet för de nationella minoriteterna är grundläggande, och möjligheterna att ytterligare tillgängliggöra deras kulturarv bör därför utredas.

Amanda Lind m.fl. (MP) menar i kommittémotion 2022/23:2098 yrkande 13 att det samiska som en del av Sverige behöver ta större plats i det offentliga rummet. Ett sätt att lyfta Sápmi är enligt motionärerna att högtidlighålla och uppmärksamma tillfällen som nationaldagen och urfolksdagen.

Bakgrund

Bidrag till de nationella minoriteternas språk och kultur fördelas bl.a. av Statens kulturråd. Under 2021 fördelade Statens kulturråd totalt ca 15,9 miljoner kronor till de nationella minoriteterna. Även Sametinget fördelar bidrag till samisk kultur. Enligt Sametingets regleringsbrev för 2023 får ca 22,9 miljoner kronor inom ramen för anslaget 1:2 användas för detta ändamål. Stiftelsen Ájtte – Svenskt Fjäll- och Samemuseum får vidare 1,5 miljoner kronor i statsbidrag för 2023 inom ramen för anslaget 8:3 Bidrag till vissa museer.

Enligt förordningen (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser får bidrag inom ramen för anslaget 3:1 lämnas till bl.a. litteratur på minoritetsspråk. Även förordningen (2016:989) om statsbidrag till film möjliggör bidrag inom ramen för anslaget 10:1 Filmstöd, för att bl.a. öka tillgängligheten till film på de nationella minoritetsspråken.

Språkforskningen vid Institutet för språk och folkminnen (Isolf) har även koncentrerats på frågor som på olika sätt rör flerspråkighet, vilket bl.a. resulterat i publikationen Flerspråkighet i arbete.

I sändningstillstånden för public-serviceföretagen (Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB) har villkoren för sändningar på de nationella minoritetsspråken förändrats i syfte att fokusera på nytt utbud snarare än på total sändningstid. De s.k. förstasändningarna på de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska ska öka under tillståndperioden jämfört med 2019 års nivåer. Public-serviceföretagen ska ta hänsyn till de språkliga behoven hos barn och unga som tillhör språkliga eller etniska minoritetsgrupper eller är teckenspråkiga. De tre public-serviceföretagen får sinsemellan fördela ansvaret för olika slags insatser med anledning av sändningsvillkoren för nationella minoritetsspråk. Företagen ska även ha en kontinuerlig dialog med de berörda grupperna.

Kungl. biblioteket (KB) har i uppdrag att genomföra en satsning på de nationella minoriteternas bibliotek. Biblioteken ska vara en resurs både för respektive språkgrupp och för landets kommuner. KB fick i januari 2023 ett tilläggsuppdrag att inrätta ett resursbibliotek för romani chib. KB har regelbundna möten med de befintliga resursbiblioteken för att följa upp utvecklingen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar uppfattningen om betydelsen av att stärka de nationella minoriteternas kultur och språk. Utskottet noterar samtidigt att det pågår ett omfattande arbete för att säkerställa och öka tillgången till de nationella minoriteternas språk och kulturarv. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2022/23:988 (SD) yrkande 1 och 2022/23:2098 (MP) yrkande 13.

Repatriering av kvarlevor och museiföremål

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om statens ansvar för att återbörda samiska kvarlevor och kulturföremål.

Jämför reservation 24 (C) och 25 (MP).

Motionerna

Malin Björk m.fl. (C) vill i kommittémotion 2022/23:1881 yrkande 15 att staten skyndsamt säkerställer regelverk och finansiering för ett fortsatt återbördande av samiska kvarlevor och kulturföremål. Motionärerna menar att Sametinget och Svenska kyrkan har tagit fram två bra förslag till ändringar i begravningslagen och kulturmiljölagen som skulle underlätta dessa processer.

Amanda Lind m.fl. (MP) lyfter i kommittémotion 2022/23:2098 yrkande 3 fram vikten av att ta fram ett sammanhållet regelverk för att identifiera, återställa och återbörda samiska föremål och kvarlevor. Enligt motionärerna ska en sådan utredning inledas skyndsamt och staten ska ta ett stort ansvar för att finansiera insatserna.

Bakgrund

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) redovisade 2020 två rapporter om vad som bör vara professionell praxis för hantering av mänskliga kvarlevor i museisamlingar utifrån olika forskningsperspektiv och etiska frågeställningar. Syftet är att ge stöd till museerna i deras arbete med att ta fram egna styrdokument och rutiner i ärenden om identifiering, restitution och repatriering av mänskliga kvarlevor.

Riksdagen beslutade i ett tillkännagivande från april 2022 att staten bör, som en del i försoningsarbetet med det samiska folket, skynda på återlämnandet av samiska kvarlevor genom att ta ett större ansvar för de rättsliga, ekonomiska och administrativa processerna. Enligt tillkännagivandet bör de juridiska, ekonomiska och praktiska förutsättningarna för att nå ett sammanhållet regelverk för identifiering och återbördande av samiska föremål och kvarlevor utredas. Vikten av att statliga samlingar inventeras betonas eftersom mänskliga kvarlevor och vissa föremål införlivades i samlingarna

under perioder när synsätten på vad som var legitima sätt att förvärva föremål var annorlunda än i dag (bet. 2021/22:KrU6 punkt 1, rskr. 2021/22:265).

Regeringen gav ett uppdrag till RAÄ i regleringsbrevet för 2023 att myndigheten ska analysera förutsättningarna för att identifiera och återbördä samiska föremål och mänskliga kvarlevor, samt analysera och beskriva förutsättningarna för ett s.k. sammanhållet regelverk för detta. Uppdraget ska genomföras i samverkan med Sametinget och flera andra berörda aktörer. En redovisning av uppdragets första del ska lämnas till Kulturdepartementet senast den 6 oktober 2023, medan hela uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2024.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill lyfta fram att riksdagen i april 2022 riktade ett tillkännagivande till regeringen att den bör skynda på återlämnandet av samiska kvarlevor genom att ta ett större ansvar för de rättsliga, ekonomiska och administrativa processerna. Regeringen har nyligen gett Riksantikvarieämbetet i uppdrag att utreda frågan i samverkan med Sametinget och flera andra berörda aktörer och utskottet menar därför att motionerna 2022/23:1881 (C) yrkande 15 och 2022/23:2098 (MP) yrkande 3 bör avslås med hänvisning till pågående arbete.

Reservationer

1. Fornminnen och fornminnesvård, punkt 1 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:59 av Robert Stenkvist (SD) yrkandena 1 och 2,

2022/23:370 av Niels Paarup-Petersen (C),

2022/23:795 av Björn Söder (SD),

2022/23:972 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 22,

2022/23:990 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 12,

2022/23:1021 av Björn Söder m.fl. (SD) och

2022/23:2115 av Boriana Åberg m.fl. (M) yrkande 1,

bifaller delvis motion

2022/23:2115 av Boriana Åberg m.fl. (M) yrkande 2 och

avslår motionerna

2022/23:80 av Robert Stenkvist och Anders Alftberg (båda SD),

2022/23:557 av Markus Wiechel (SD),

2022/23:1140 av David Perez (SD) och

2022/23:1819 av Sten Bergheden (M).

Ställningstagande

Det svenska kulturlandskapet är präglad av tusentals år av jordbruk och bosättningar. Olika kulturer har lämnat spår efter sig i form av gravhögar, fornborgar, hällristningar och runstenar. På flera ställen har fornborgar renoverats och byggts upp för att visa upp vårt kulturarv för eftervärlden. Däremot finns det tyvärr många hällristningar och runstenar som är i dåligt skick. Vägs skyltar är nedgångna, informationsskyltar har förfallit och parkeringar och stigar är i uselt skick. För att skydda dessa unika lämningar bör extra resurser tilldelas Riksantikvarieämbetet för att inventera samtliga runstenar och hällristningar i vårt land samt registrera samtliga som behöver rustas upp.

Ett ytterligare exempel där det behövs mer resurser är fornlämningen efter järnåldersstaden Uppåkra i skånska Staffanstorps kommun. Uppåkra är Skandinavien största, fyndrikaste och mest långvariga järnåldersstad, som varit bebodd i mer än ett årtusende. Från ca 100 f.Kr. till ca 1000 e.Kr.

fungerade Uppåkra som ett kommersiellt, politiskt och religiöst maktcentrum. I Uppåkra har man hittills hittat 35 000 föremål. Ändå har man, sedan utgrävningarna påbörjades 1995, endast grävt ut några få promille, vilket gör att merparten kvarstår att utforska. Vid utgrävningarna har man bl.a. hittat rika vapenoffer och rester efter forntida segerceremonier. Uppåkra visar på en unikt lång bosättningstid från första århundradet före Kristus till vikingatidens slut omkring år 1000. Ingen annan järnåldersplats kan visa upp det samma. Tiden mellan 200 e.Kr. och 800 e.Kr. var Uppåkras storhetstid då området var ett politiskt och religiöst maktcentrum och en blomstrande handelsplats. I Uppåkra har man möjlighet att studera en stads födelse, blomstringstid och död. Uppåkra är betydelsefull som skåniskt kulturarv men även för Öresundsregionen och Nordeuropa. År 2009 beslutade regionfullmäktige i Region Skåne att bilda en stiftelse, Uppåkra Arkeologiska Center, tillsammans med bl.a. Staffanstorps och Lunds kommuner och Svenska kyrkan i syfte att vidareutveckla det arkeologiska området. Till verksamheten har man knutit andra aktörer som Lunds universitet och Länsstyrelsen i Skåne län. Universitetet bedriver idag utgrävningar och forskning på området. Idag har man byggt ett besökscentrum, som man vidareutvecklar, och det bedrivs allmänna visningar med särskilt fokus på verksamheten för barn. Även staten bör öka sitt intresse för området och tillskjuta olika former av resurser och uppmärksamma den rika historiska och kulturella skatt som vilar i den bördiga myllan kring Uppåkra kyrka. I egenskap av Nordens bäst bevarade maktboplatz från järnåldern bör området även betraktas som ett riksintresse.

Det stora antalet s.k. kolbottnar som finns i Sverige är enligt vår bedömning däremot av lägre prioritet att bevara. Eftersom tillverkning av träkol under århundraden var ett av de vanligast förekommande arbetena i skogsbruket är bevarandet av samtliga kolbottnar knappast motiverat. Staten bör tillskjuta mer resurser till utgrävning och skötsel av betydelsefulla fornlämningar såsom Uppåkra boplatz och Sveriges runstenar och hållristningar. Områden med rikligt förekommande kolbottnar kan däremot strykas från listan över lämningar som alltid ska sparas.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

2. Användning av metallsökare, punkt 2 (C)

av Catarina Deremar (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:861 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 20 och

bifaller delvis motion

2022/23:1664 av Mattias Bäckström Johansson och Eric Palmqvist (båda SD).

Ställningstagande

Det svenska kulturarvet är en angelägenhet för oss alla. Skydd av kulturarv, inklusive fornlämningar, ska inte medföra mer krav på tillstånd än vad som krävs för att uppnå detta skydd. Metallsökare kan också komma till användning om man exempelvis har tappat något metallföremål som nycklar, smycken och liknande. För att möjliggöra ett sådant användande utan att riskera skyddet av kulturarvet skulle ett licenssystem för metallsökare kunna vara en möjlig väg. I en licens skulle då exempelvis kunna finnas en rapporteringsskyldighet om någon fornlämning hittas. Då skulle inte ett tillstånd behöva sökas för varje tillfälle och plats. Därför bör regeringen tillsätta en utredning av förutsättningarna för att införa ett licenssystem för användning av metallsökare.

3. Förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, punkt 3 (S, MP)

av Amanda Lind (MP), Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S), Ewa Pihl Krabbe (S) och Kristoffer Lindberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 17 och avslår motionerna

2022/23:443 av Susanne Nordström och John E Weinerhall (båda M),

2022/23:946 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkandena 2 och 5,

2022/23:982 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–3 och 5,

2022/23:990 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 7,

2022/23:1419 av Michael Rubbestad (SD) och

2022/23:1549 av Per-Arne Håkansson (S).

Ställningstagande

Statens stöd till kulturmiljövård finns för att möta behovet av vårdinsatser i kulturmiljöer över hela landet. Bidraget till kulturmiljövård har avgörande betydelse för att en mångfald av kulturmiljöer ska kunna bevaras och utvecklas. Bidraget utgör även ett viktigt stöd för möjligheten att bevara och föra vidare det immateriella kulturarvet. Bidrag till kulturmiljövård främjar ett levande kulturarv som är angeläget för människor i dag och som bevaras för

kommande generationer. Vi vill därför att regeringen värnar, främjar och utvecklar Sveriges kulturmiljöer.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

4. Förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, punkt 3 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:946 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkandena 2 och 5,

2022/23:982 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–3 och 5 samt

2022/23:990 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 7 och

avslår motionerna

2022/23:443 av Susanne Nordström och John E Weinerhall (båda M),

2022/23:1419 av Michael Rubbestad (SD),

2022/23:1549 av Per-Arne Håkansson (S) och

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 17.

Ställningstagande

En aspekt som ofta lyfts kring arkitektur och utformningen av offentlig miljö är att objekt, konstverk eller byggnader alltför ofta placeras på fel plats utan känsla för den omkringliggande miljön. Kommunerna har därmed en viktig roll och ett stort ansvar inom ramen för plan- och bygglagen, kulturmiljölagen och samhällsbyggnaden i stort när det gäller att värna, vårda och inkludera k-märkta byggnader och kulturmiljöer i stads- och samhällsplanering. Således är det av yttersta vikt att kommunerna har nödvändig kompetens för att såväl skapa som skydda kulturhistoriskt värdefulla miljöer runt om i vårt land.

De nationella målen för gestaltad livsmiljö kan sägas utgöra en nationell policy för arkitektur. Målen ska även vara styrande för statens agerande när det gäller arbetet med gestaltade livsmiljöer, arkitektur, form och design. För kommuner och regioner kan målen också ha en vägledande roll. Vi ser ett behov av att införa ytterligare nationella mål på politikområdet. Det vore värdefullt att införa ett mål som förtydligar vikten av långsiktighet i arkitekturpolitiken, ett mål med fokus på estetisk hållbarhet och tidlöshet när det byggs i Sverige, vilket är något som har förbisetts under flera decennier och så även i dag. Det bör även införas ett nationellt mål som syftar till att

förbättra den medborgerliga förankringen och hänsynstagandet till allmänhetens preferenser kring det som byggs i Sverige.

Förutom tydliga nationella mål är även adekvat kompetens centralt för att bebyggelsemiljöer inte ska förvanskas, förringas, skadas eller till och med rivas. Bristen på ekonomiska och kunskapsmässiga resurser inom kulturmiljövården kan vara direkt förödande, och runt om i landet rapporteras ständigt om att kulturmiljöer av värde hotas av oaktsam exploatering eller rivning. Riksantikvarieämbetet har varnat för konsekvenserna av vattenverksamhetsutredningens förslag, då hundratals kvarnar, dammar och andra kulturmiljöer vid vattendrag skulle hotas om utredningens förslag blev verklighet.

Mot bakgrund av ovanstående bör regeringen verka för nationella mål och riktlinjer för att främja kulturell planering, genom myndighetsdirektiv förstärka samordningen för att trygga helhetssynen om kulturmiljöerna samt verka för tillsättandet av en nationell översyn av hur tillämplighet av gällande lagstiftning kan säkerställas och den kommunala kompetensen förstärkas.

Det bör även tillsättas en utredning om möjligheterna att införa olika åtgärder för kulturmiljöstimulans. Stat, kommun och kommersiella aktörer kan samverka och exploitören bör kunna söka delfinansiering för att mildra påtaglig inverkan i landskaps- och stadsbild. Det kan handla om att resurser behövs för att rekrytera kulturmiljökompetens, anpassa bebyggelse utifrån platsens historia och stilbild eller använda alternativa och ibland mer kostsamma materialval. Hantverk, harmonisk utsmyckning och/eller informationstavlor och markeringar av platsens kulturhistoriska värde för att synliggöra platsens historia för boende och besökare bör stimuleras så långt det är möjligt.

Ett ytterligare exempel på värdefulla kulturmiljöer som behöver ett ökat skydd är de områden som starkt präglats av den gamla finska kulturen, vilket gårdsnamn, byggnadsstil och lägesnamn vittnar om. Dessa miljöer är unika, och inte ens i Finland finns bevarade rökstugor på ursprunglig plats, så som det finns på båda sidor av gränsen mellan Värmland och Hedmark i Norge. Huvudsakliga finnbosättningar och finnmarker finns också i Dalarna, Gävleborg och i delar av Västernorrlands län. Dessa områden är redan i flera fall naturreservat som förvaltas för att bevara byggnadsbestånd, slätterängar samt växt- och djurliv. Regeringen ska genom berörda länsstyrelser verka för att skydda de sammanhängande skogsfinska bosättnings- och odlingsmiljöerna som har svagt eller inget skydd.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

5. Världsarvsfrågor, punkt 4 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:947 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,
2022/23:990 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 8 och
2022/23:1527 av Kjell-Arne Ottosson (KD) samt
avslår motion
2022/23:1496 av Yusuf Aydin (KD).

Ställningstagande

De få kvarvarande odlingsmarker som bröts på 1600-talet genom att skog höggs ned och svedjebruk förvandlade markerna till odlings- och betesmark är värda att bevara. Det är områden som starkt präglats av inflyttningen från Finland och den gamla finska kulturen. Dessa miljöer är unika, och inte ens i Finland finns bevarade rökstugor på ursprunglig plats, så som det finns på båda sidor av gränsen mellan Värmland och Hedmark i Norge. Regeringen bör ta initiativ till att föra fram förslag på ett nytt världsarv till Unesco – Finnskogen med dess finngårdar i Värmlands län. Vi vill ge regeringen till känna att frågan är av stor regional vikt och att regeringen därför bör verka för dess genomförande.

Vi menar att det även förekommer bristande förståelse från det offentliga för det ansvar det innebär att förvalta och vårda världsarven. Planerna på förbifart Stockholms anslutning till väg 261 riskerade t.ex. att påverka Världsarvet Drottningholm till den grad att Drottningholm skulle förlora sin världsarvsstatus. Först efter omfattande protester lovade Trafikverket att vägen ska utformas så att världsarvet inte hotas. Under sommaren 2019 framkom det även uppgifter om att världsarvet Birka inte vårdades i den omfattning som krävs. Kritiken framhöll bristande tillsyn och rovgrävningar. Resursbehoven för vården av världsarven bör därför tydliggöras och även ansvarsfördelningen för medelstillelningen. Det är viktigt att samtliga offentliga parter, från kommunal till statlig nivå, vet vilka åtaganden som de svarar för. Regeringen bör skapa klarhet i dessa frågor så att Sverige kan fullfölja åtagandet att vårda Sveriges världsarv.

6. Museifrågor, punkt 5 (S)

av Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S), Ewa Pihl Krabbe (S) och Kristoffer Lindberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 19 och
avslår motionerna
2022/23:986 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–5 och 7,
2022/23:995 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,
2022/23:1904 av Sten Bergheden (M) och
2022/23:2282 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 1 och 6.

Ställningstagande

Reformen med fri entré på de statliga museerna möjliggjorde för många fler grupper att ta del av vårt gemensamma kulturarv. Inte minst lockade fri entré grupper som aldrig tidigare besökt ett museum, t.ex. barnfamiljer med låga inkomster. Fri entré på museer är också en viktig integrationsskapande åtgärd. Regeringen bör därför verka för att på sikt införa fri entré även på de regionala museerna.

7. Museifrågor, punkt 5 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:986 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–5 och 7 samt
2022/23:995 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2 samt
avslår motionerna
2022/23:1904 av Sten Bergheden (M),
2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 19 och
2022/23:2282 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 1 och 6.

Ställningstagande

De svenska museerna är några av de institutioner som förvaltar och förmedlar vårt historiska arv. Det är föremålssamlingar och observationer, samt forskning kring dessa, som är kärnan i museiväsendets kunskapsuppbyggnad. Enligt vår bedömning ska inte museerna primärt bidra till en önskvärd samhällsutveckling eller söka utmana den som har makten för dagen. Det är viktigt att ogrundade påståenden om våra förfäder, våra omgivningar eller andra områden, som är utgångspunkt för museiverksamhet, inte sprids av offentliga institutioner.

Även om museilagen inte kan förhindra att ett museum sprider inkorrekt information är det viktigt att fastslå att all information museer sprider ska vara evidensbaserad i den mån det är möjligt. För att förtydliga att museerna bör vila på vetenskaplig grund, och att den information som förmedlas först och främst ska utgå från samlingarna eller annat insamlat material som ligger till grund för museets verksamhet, bör innebörden av ovanstående skrivning föras in i museilagen.

Flera av världskulturmuseerna bedriver bra och nyanserad verksamhet genom att berätta om andra kulturer utefter de samlingar de har. Museer bör inte ha politiska mål utöver att vara kunskapsinstitutioner; de ska t.ex. inte verka för att bevara mångkulturen eller söka motverka främlingsfientlighet. Världskulturmuseet i Göteborg har på detta sätt en ideologisk inriktning snarare än en kunskapsbaserad och bör på grund av detta läggas ned. Det är genom att förmedla korrekt information om andra kulturer och kultureernas historia som museerna kan bidra till ökad förståelse för dessa.

När det gäller museernas möjligheter att förvalta sina samlingar vill vi utreda ett system som möjliggör för föremål som gallras att omhändertas av privatpersoner eller olika institutioner i ett sorts fadderskap. Det skulle bemöta problemet med samlingar som det allmänna inte maktar med att hantera och ge fler möjligheten att komma i kontakt med kulturarvsföremål. Det är viktigt att föremålen bevaras även om de är av ringa ekonomiskt värde och för stunden anses ha en låg marginalnytta för museerna och i dagsläget tillför väldigt lite till vår förståelse och kännedom om vårt historiska arv. Ett fadderskap skulle även kunna avlasta museernas ständigt växande magasin. Vi föreslår att en utredning om denna form av föremålsvård och föremålsfadderskap tillsätts.

Vi ser fri entré-reformen till statliga museer som i grunden vällovlig, men alltför snäv och storstadsorienterad. Av den anledningen har Sverigedemokraterna presenterat ett eget förslag där vi föreslår en fond som kallas för Öppna museer. Vi anser att regeringen bör verka för att utreda införandet av Öppna museer, en satsning som riktar sig till hela landet, både till statliga och regionala museer och stiftelser. Fonden ska kunna användas för att antingen delsubventionera införandet av fri entré, digitalisera eller synliggöra samlingar, utveckla kulturarvspedagogik eller för att marknadsföra och utveckla verksamheten. Kriterierna för att få beviljat stöd ska vara att tillgängliggöra museet och dess samlingar för att främja historisk förståelse. Museerna känner bäst sin verksamhet och för en del upplevs entréavgifter som

ett stort hinder. För andra är det största problemet bristen på resurser för att tillgängliggöra samlingarna på fler och nya sätt. I det här förslaget involveras museer och stiftelser i arbetet med att tillgängliggöra våra kulturskatter.

Det förekommer även att museernas begränsade resurser inte räcker för att museerna ska kunna utföra de uppdrag som de har fått. I sådana situationer är det problematiskt om ett allt för stort ansvar för de prioriteringar som behöver göras läggs på museerna själva eftersom det flyttar ansvaret för beslut som kommer av otillräckliga resurser från det politiska ansvaret. Det behövs därför tydliga riktlinjer för museerna att följa. Regeringen bör därför överväga att tydligt redovisa olika scenarier med avvägningar och prioriteringar som kan komma att behöva göras. Det ger museerna vägledning kring hur de ska handla i förhållande till uppdraget om att förvärva, bevara, förmedla, ställa ut samt verka för forskning och forskningsmöjligheter.

Museer är även menade att både visa upp och vara en säker plats för museiföremål. Därför är det oroväckande när aktioner runt om i världen syftar till att vandalisera museiföremål i ett försök att påkalla uppmärksamhet för sin sak. I vår omvärld har vandalisering av kulturföremål på museer använts som en metod för olika grupperingars aktivism. Innan den problematiken når Sverige bör regeringen verka för att garantera museiföremåls skydd mot vandalisering och säkerställa att svenska museer har genomfört de insatser som krävs för att säkerställa museiföremålens säkerhet.

8. Museifrågor, punkt 5 (MP)

av Amanda Lind (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2282 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 1 och 6 samt avslår motionerna

2022/23:986 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–5 och 7,

2022/23:995 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2022/23:1904 av Sten Bergheden (M) och

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 19.

Ställningstagande

Museilagen slår fast museernas oberoende av politiken och formaliserar principen om armlängds avstånd. I lagen stärks också museernas status som kunskapsinstitutioner. Det var en viktig reform. En första uppföljning gjordes

2019, när bl.a. behovet av ökad kunskap och utbildning om lagen pekades ut som ett utvecklingsområde. Hur museilagen har tillämpats och efterlevts sedan dess bör under denna mandatperiod vara föremål för en ny genomlysning, inklusive en bedömning av om ytterligare åtgärder krävs för att säkra museernas oberoende i framtiden.

9. Immateriellt kulturarv, punkt 6 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:978 av Angelika Bengtsson m.fl. (SD) yrkande 9,

2022/23:979 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–3 och 5 samt

2022/23:1019 av Runar Filper m.fl. (SD) och

avslår motionerna

2022/23:350 av Anders W Jonsson (C) yrkande 1,

2022/23:432 av Lars Johnsson m.fl. (M) yrkande 2 och

2022/23:1219 av Aron Emilsson (SD).

Ställningstagande

Vi värderar det immateriella kulturarvet högt. Språk och folkminnen, ortsnamn och melodier, måltider och högtider. Det är bara några immateriella kulturmarkörer som ofta är vitala delar av vår identitet som människor och tillhöriga en familj, ord eller nation. Det arbete som enskilda, civilsamhället och t.ex. Isöf gör för insamlandet och tillgängliggörandet av vårt immateriella kulturarv i Sverige är ovärderligt i samtiden och för kommande generationer. Det gäller för det svenska, men även för andra kulturer som har en historia och förankring i vårt land, såsom det estlandssvenska, finlandssvenska, tornedalska och samiska kulturarvet.

Sedan några år har vi sett en utveckling där Lantmäteriet börjat stryka många av de svenska ortnamnen på landets fjällkartor. Kvar blir då enbart de ursprungliga samiska namnen. Motivet till förändringen är att man på Lantmäteriet upplevt att det varit rörigt att ha med både den svenska och den samiska stavningen. Vi anser att det inte bör vara antingen svenska eller samiska ortsnamn utan vill främja användandet av både och. Förfarandet är inte bara principiellt felaktigt utan har också orsakat praktiska problem. Det är uppenbart att det i dag finns allvarliga brister i tillsynen och tillämpningen av

de lagreglerade bestämmelserna som gäller god ortnamnsred. Mot bakgrund av ovanstående anser vi att Lantmäteriets reform bör rullas tillbaka. Regeringen bör återkomma med förslag på hur tillämpningen av de lagreglerade bestämmelserna om god ortnamnsred ska kunna skärpas så att både de svenska och de samiska namnen exponeras.

Det värdefulla arbetet som aktörer som Isf bedriver är en del av den samlade möjligheten att trygga vårt kollektiva minne, tillsammans med bl.a. civilsamhället. Den politiska ambitionsnivån från det offentliga sida som rör det immateriella kulturarvet bör därför höjas, bl.a. när det gäller arbetet med Unescos konvention om skydd för det immateriella kulturarvet. Regeringen bör se över möjligheterna att tillföra ytterligare resurser för att arbetet med den nationella förteckningen och nomineringarna till de internationella listorna ska kunna tryggas. Isf ska dessutom inte vara förhindrat att bedriva en generell ambitionshöjning och ett brett arbete för att säkra att vårt immateriella kulturarv får nödvändigt skydd och bevaras till kommande generationer.

Vi förespråkar även att arbetet med att samla in och synliggöra de estlandssvenska, samiska, tornedalsfinska och finlandssvenska kulturarven förstärks, framför allt när det gäller dessa minoriteters språk och dialekter. Regeringen bör få i uppdrag att se över möjligheterna att stärka levandegörandet och bevarandet av ovan nämnda gruppers språk och traditioner.

För mer än hundra år sedan, framför allt under utvandrarvågorna mellan 1890 och 1910, emigrerade flera tusen svenskar till Sydamerika, företrädesvis till Brasilien. Andra historiska svenskbygder som är mer eller mindre kända, är den estländska västkusten och de intilliggande öarna i Östersjön, där det fram till andra världskriget fanns en svensktalande befolkning. I USA finns över tusen svenska ort- och platsnamn som påminner om den svenska invandringens historia, och i Finland talar drygt 5 procent svenska som modersmål genom den finlandssvenska minoriteten som främst finns längs delar av den finska väst- och sydkusten. Liksom för dagens invandrargrupper i Sverige betyder självklart rötterna och traditionerna mycket för dessa svenskättlingar. Därför bör regeringen ge lämplig aktör, förslagsvis Isf, i uppdrag att bevara, levandegöra och samla kunskap om svenskbygdernas dialekter och kulturer.

10. Immateriellt kulturarv, punkt 6 (C)

av Catarina Deremar (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:350 av Anders W Jonsson (C) yrkande 1,
bifaller delvis motion
2022/23:1219 av Aron Emilsson (SD) och
avslår motionerna
2022/23:432 av Lars Johnsson m.fl. (M) yrkande 2,
2022/23:978 av Angelika Bengtsson m.fl. (SD) yrkande 9,
2022/23:979 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–3 och 5 samt
2022/23:1019 av Runar Filper m.fl. (SD).

Ställningstagande

Våra fåbodar är, trots sin relativt ringa omfattning, mycket viktiga bl.a. för bevarande av den biologiska mångfalden, värdefulla natur-, byggnads- och kulturmiljöer och för att värna utrotningshotade husdjursraser. En fåbod är något av en modell för ett hållbart sätt att leva och cirkulär ekonomi i praktiken. Fåbodarna är välbesökta och viktiga för besöksnäringen. Fåbodbrukarna är företagare och behöver bra villkor för lönsamhet och för att kunna verka. Det finns utmaningar för fåbodverksamheten och fåbodbrukarna. Jag anser det nödvändigt att åtgärder vidtas för att bl.a. öka kunskapsspridningen om fåbodbruket, underlätta generationsövergångar, skapa bättre möjligheter att förebygga och skydda sig mot rovdjursangrepp på djuren och ge förutsättningar för ökad lönsamhet genom bättre stöd och villkor. Jag föreslår att regeringen arbetar fram en samlad handlingsplan för att värna ett levande fåbodbruk.

11. Det kyrkliga kulturarvet, punkt 7 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:986 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 6 och
2022/23:987 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–3 och
avslår motionerna
2022/23:861 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 19,
2022/23:1181 av Inga-Lill Sjöblom och Ardalan Shekarabi (båda S)
yrkandena 1 och 2 samt
2022/23:2271 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Sverige har en mer än tusenårig kristen historia. Kristendomen och Svenska kyrkan har haft en mer djupgående inverkan på vår kultur än någon annan idé och institution. Konst, filosofi, moral, traditioner, arkitektur, hantverk, musik m.m. är alla exempel på områden som varit och är starkt färgade av vårt kristna arv. De kyrkliga kulturminnena utgör den största samlade delen av det materiella svenska kulturarvet. I samband med åtskiljandet av kyrkan och staten inrättades den s.k. kyrkoantikvariska ersättningen där staten åtog sig att bära en betydande del av kostnaderna för att bevara framför allt de kulturhistoriskt värdefulla kyrkobyggnaderna. Tyvärr har staten inte fullt ut axlat sitt ansvar och justerat sina åtaganden och kostnader för kulturminnesvården i takt med växande behov, klimatförändringar och förändrade uppvärmningssystem i kyrkobyggnaderna. De brister som finns när det gäller att bevara kyrkobyggnader är tyvärr också ännu större när det kommer till föremålsvården och att bevara det immateriella kristna kulturarvet. Regeringen bör därför utreda möjligheten att i samarbete med Svenska kyrkan upprätta ett nationellt kyrkohistoriskt museum med inriktning på kristen konst och kulturhistoria. Museet ska samla och skildra de mest värdefulla delarna av det nationella kristna kulturarvet.

Svenska kyrkan befarar att den framöver inte kommer att ha tillräckliga resurser för att omhänderta alla kyrkor och att kyrkor som tas ur bruk kommer att behöva tillåtas förfalla. Det innebär att Sveriges största samlade fysiska kulturarv som fortfarande används för sitt ursprungliga syfte är hotat. Riksantikvarieämbetet belyser i en utredning från 2015 att kyrkor som svenska kyrkan sålt inte får samma skydd och förpliktelser om skötsel som de har innan försäljning. Riksantikvarieämbetet föreslår därför en skärpning av kulturmiljölagen så att kyrkor och kyrkotomter inte får förändras så att deras kulturhistoriska värde minskar utan tillstånd från länsstyrelsen. Vi vill därför se en nationell handlingsplan för skydd av kyrkor som tagits ur bruk, en nationell översyn av kyrkor som riskerar att tas ur bruk, samt en nationell handlingsplan för hur skyddet av det kyrkliga kulturarvet ska säkras i framtiden. Det här är ett arbete som i samverkan med Svenska kyrkan måste sjösättas snarast.

12. Det kyrkliga kulturarvet, punkt 7 (C)

av Catarina Deremar (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:861 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 19 och avslår motionerna
 2022/23:986 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 6,
 2022/23:987 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–3,
 2022/23:1181 av Inga-Lill Sjöblom och Ardalan Shekarabi (båda S) yrkandena 1 och 2 samt
 2022/23:2271 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Det kyrkliga kulturarvet är allas. Alla som lever och vistas i Sverige har rätt till delaktighet i det. Där finns spår från bygdens och landets historia. Detta kulturarv behöver göras mer tillgängligt för alla. Det kan bl.a. ske genom att tillhandahålla information om kulturarvet på ett tillgängligt sätt, exempelvis genom text på lättläst svenska och på teckenspråk. Här kan också den digitala utvecklingen ge nya möjligheter att ytterligare tillgängliggöra kulturarvet.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

13. Digitalisering av kulturarvet, punkt 8 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:995 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 3 och avslår motionerna

2022/23:861 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 21 och

2022/23:2282 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

I Sverige finns det omkring 280 statliga byggnadsminnen som kan dateras till medeltiden och fram till mitten på 1900-talet. En stor del av den svenska historien levandegörs tack vare att dessa byggnader finns bevarade. Däremot är dessa byggnader fragila objekt vid händelse av en kris eller konflikt. Vid händelse av brand eller annan förstörelse kan det vara svårt och ibland nästintill omöjligt att restaurera en byggnad efter att denna skadats eller förstörts. Modern teknik erbjuder oss däremot möjligheten att både skydda och bevara våra kulturhistoriska byggnader genom s.k. 3D-skanning. En väl genomförd 3D-skanning bevarar en kulturhistorisk byggnad digitalt, och

skulle byggnaden gå förlorad är det möjligt för framtida generationer att ändå uppleva byggnaden digitalt. Dessutom kan en 3D-skanning vara nyckeln till att antingen restaurera eller återbygga en byggnad som skadats eller förstörts. År 2019 brann t.ex. Notre Dame i Paris, vilket resulterade i skador på katedralens fasad och spira. Tack vare den 3D-skanning som gjordes av katedralen går det att öka precisionen i restaureringsarbetet av Notre Dame. För att säkra statliga svenska byggnadsminnen bör regeringen därför verka för att 3D-skanna statliga byggnadsminnen.

14. Digitalisering av kulturarvet, punkt 8 (C)

av Catarina Deremar (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:861 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 21 och
avslår motionerna

2022/23:995 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 3 och

2022/23:2282 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

En digitalisering av kulturarvet bidrar till att bevara det inför framtiden och till att göra det tillgängligt för fler. Beredskapen kring det svenska kulturarvet är därutöver inte tillräckligt hög. Det behöver tas fram och uppdateras beredskapsplaner och digitaliseringen av kulturarvet behöver ske i ett högre tempo för att säkerställa vårt kulturarv mot risker av olika slag.

15. Digitalisering av kulturarvet, punkt 8 (MP)

av Amanda Lind (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2282 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 4,

bifaller delvis motion

2022/23:861 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 21 och

avslår motion

2022/23:995 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Den möjlighet som digitaliseringen öppnar för och som skapar förutsättningar för fler att ta del av museernas samlingar utan att fysiskt besöka museet ska tas till vara. Kulturarvet är en allmän angelägenhet och ska göras tillgängligt för människor. Vi vill genomföra ett kulturarvslyft för att öka tillgängligheten till kulturarvet, både genom upprustning av fysiska miljöer och en digitaliseringssatsning. I budgeten för 2022 fick Miljöpartiet igenom en startsumma, nu behöver medel tillsättas för att ge verksamheterna möjlighet att planera och genomföra ett storskaligt arbete. Återstartsutredningen föreslog en treårig satsning, men för planering och genomförande kan ett längre perspektiv vara att föredra. Miljöpartiet menar att skyddet och förvaltandet av vårt kulturarv i grunden är att skydda vår demokrati, och vi hoppas på ett brett politiskt handslag för att kunna genomföra detta.

16. Arkiv, punkt 9 (S)

av Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S), Ewa Pihl Krabbe (S) och Kristoffer Lindberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 16 och

avslår motionerna

2022/23:417 av Staffan Eklöf (SD) och

2022/23:2282 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 5.

Ställningstagande

Myndigheternas arkiv ska bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser

- rätten att ta del av allmänna handlingar,
- behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och
- forskningens behov.

Vi vill att regeringen värnar och utvecklar våra arkiv.

17. Arkiv, punkt 9 (MP)

av Amanda Lind (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2282 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 5 och
avslår motionerna
2022/23:417 av Staffan Eklöf (SD) och
2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 16.

Ställningstagande

Arkiven fyller en oerhört viktig roll för informationshantering och bevarande av kulturarvet och därmed också för vår demokrati. År 2019 lämnade Arkivutredningen över sitt betänkande Härifrån till evigheten (SOU 2019:58). Utredningen har därefter varit ute på remiss. Det digitala bevarandet är en stor fråga, liksom utformningen av en ny arkivlag. En del steg har tagits i form av exempelvis stärkt anslag till Riksarkivet, men fler steg behöver tas. Jag ser det som en angelägen fråga att arbetet med Arkivutredningens förslag kommer vidare.

18. Enprocentsregeln, punkt 10 (S, MP)

av Amanda Lind (MP), Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S),
Azadeh Rojhan (S), Ewa Pihl Krabbe (S) och Kristoffer Lindberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 12 och
avslår motion
2022/23:946 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkandena 6 och 7.

Ställningstagande

Enprocentsregeln är en ekonomisk princip för offentlig konst som innebär att ca 1 procent av den totala budgeten avsätts för konstnärlig gestaltning vid ny-,

om- och tillbyggnad. Enprocentsregeln bygger inte på en förutbestämd given arbetsmodell, och det har aldrig funnits någon sådan. Därför finns stora variationer i hur regeln tillämpas och beräknas. Både mellan stat, region och kommun och mellan kommuner och regioner. Enprocentsregeln ska tillämpas vid allt offentligt byggande – i stat, regioner och kommuner – och tillämpas oftare vid markanvisning till privata byggherrar. Vi vill att regeringen värnar och följer upp hur enprocentsregeln implementeras.

19. Enprocentsregeln, punkt 10 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:946 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkandena 6 och 7 samt avslår motion

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 12.

Ställningstagande

Det är viktigt att utreda vilka direktiv som vore lämpliga att införa för att enprocentsregeln för konstnärlig gestaltning ska tillämpas i praktiken. Den får inte bli en regel som allt för ofta sätts på undantag som i dag, men inte heller en tvingande regel. Som riktlinje kan regeln dock komma mer till sin rätt. Sverigedemokraterna vill också utreda vilka direktiv som kan göra att enprocentsregeln i våra offentliga miljöer kan leda till ökad estetisk hållbarhet, hur den kan bidra till att offentliga miljöer över tid upplevs som vackra och tilltalande av allmänheten. Poängen med nämnda regel skulle på så sätt kunna bli tydligare enligt vår mening. Vi föreslår att det i ovan nämnda utredning också ingår ett utredningsuppdrag om hur exploitörer och byggherrar på den kommersiella sidan kan stimuleras att ta större kulturmiljöhänsyn och åläggas ett ökat ansvar för densamma. Vi menar dels att det finns fog för att se över möjligheterna till att utveckla enprocentsregeln med en kulturmiljöklausul där såväl offentliga som kommersiella aktörer omgärdas av ett tydligare riktmärke för kulturhistorisk hänsyn, dels att en kulturmiljöfond bör utredas i syfte att stimulera aktörer att ta ökad kulturhistorisk hänsyn och estetiskt hållbar gestaltning vid exploatering och nybyggnation i anslutning till kulturhistoriska miljöer där inverkan är påtaglig och riskerar att förändra landskaps- eller

stadsbilden. Vi är även öppna för att upptäcka mer ändamålsenliga alternativ till enprocentsregeln som regeringen bör utvärdera och beakta.

20. Kulturmärkning, punkt 11 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:970 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 6,
2022/23:1003 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 10 och
2022/23:1015 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 30.

Ställningstagande

Förutom att vara en nödvändig näringskälla är mat också bärare av traditioner, kultur och upplevelser. Sverige har många traditionella matprodukter som är nära sammankopplade med vårt land, miljö och kulturhistoria. Detta förtjänar att lyftas fram. I dagsläget finns det dock inga nationella regleringar för att skydda eller uppmärksamma svensk högkvalitativ mat. Mot bakgrund av ovanstående behöver ett nationellt regelverk för märkning av kulturhistoriskt värdefulla svenska matprodukter tas fram. En sådan märkning skulle medföra positiva effekter för både besöksnäringen och landsbygdsutvecklingen. Regelverket ska tas fram i samarbete med regionala aktörer. De nationella märkningsreglerna skulle komplettera EU:s skyddade beteckning för livsmedel och jordbruksprodukter.

Sverige är även ett av världens mest fritidsbåttäta länder, och båtlivet är en viktig del av vårt kulturarv. Sjöhistoriska museet har k-märkt 135 kulturhistoriskt värdefulla fritidsbåtar och fler är på gång. Syftet med k-märkningen är att uppmärksamma och uppskatta de människor som satsar både tid och pengar på att vårda och använda äldre fritidsbåtar. K-märkning syftar även till att bevara fartyg, vilket Sydfart – ett av Sveriges äldsta kvarvarande fraktfartyg i trafik – är ett exempel på. Vi önskar utökad k-märkning av fritidsbåtar och fartyg.

21. Forum för levande historia, punkt 12 (C)

av Catarina Deremar (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 14 och
avslår motionerna

2022/23:1583 av Magnus Oscarsson (KD),

2022/23:1737 av Laila Naraghi (S) och

2022/23:1811 av Christian Carlsson (KD) yrkande 5.

Ställningstagande

Den 3 november 2021 beslutade regeringen att inrätta en sanningskommission som ska kartlägga och granska den politik som förts mot samerna i ett historiskt perspektiv och dess konsekvenser för det samiska folket, vilket är ett efterlängt steg i rätt riktning. Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T) och Met Nuoret lämnade i oktober 2016 in en ansökan till regeringen om medel för en förstudie till genomlysning av svenska statens övergrepp på tornedalingar och meänkielitalande. I april 2018 överlämnades förstudien Då var jag som en fånge – Statens övergrepp på tornedalingar och meänkielitalande under 1800- och 1900-talet till dåvarande kulturministern. Svenska Tornedalingars Riksförbund överlämnade vid samma tillfälle skriftligen en begäran om att en sannings- och försoningskommission skulle upprättas.

I juni 2020 tillsattes sannings- och försoningskommissionen efter dialog med STR-T och Met Nuoret. Att processerna med sannings- och försoningskommissionerna nu inletts är mycket välkommet och efterlängt. Utan en ordentlig genomlysning där saker lyfts upp i ljuset kan Sverige inte göra sig fritt från förlegade och diskriminerande föreställningar om samer och nationella minoriteter. Men Sveriges förtryck av samerna och nationella minoriteter är emellertid inte bara urfolkets och minoriteternas historia, utan en del av vår gemensamma historia, av majoritetssamhällets historia.

Jag anser därför att Forum för levande historia bör få i uppgift att beskriva och informera om hur Sverige behandlat samer, tornedalingar, lantalaiset och kväner, judar, romer och sverigefinnar med bl.a. rasbiologi, skallmätningar, tvångsförflyttningar, nomadskolor, arbetsstugor och assimilering. Uppdraget bör läggas in i myndighetens regleringsbrev, men bör utföras och utformas i nära samarbete med den samiska befolkningens och övriga minoriteters befolkning.

22. De nationella minoriteternas kulturarv, punkt 13 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 1 och
avslår motion
2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 13.

Ställningstagande

De historiska, kulturella och språkliga variationer landets nationella minoriteter har är samhället skyldigt att värna och vårda. Rikt är det kulturarv som utgör grunden för individens och sammanhangets identitet. Som nationell minoritet är rätten till kultur, språk och identitet grundläggande i en demokrati, på samma sätt som rätten till kultur, språk och identitet tillhörande majoritetsbefolkningen. Oberoende av om individen identifierar sig med enbart den nationella minoritetens kultur, majoritetsbefolkningens kultur eller båda kulturerna är rättigheten till dem grundläggande. Det är också viktigt att värna individens frihet att själv välja tillhörighet eller tillhörigheter. Med anledning av detta bör möjligheterna att ytterligare tillgängliggöra kulturarv som tillhör de nationella minoriteterna utredas.

23. De nationella minoriteternas kulturarv, punkt 13 (MP)

av Amanda Lind (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 13 och
avslår motion
2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Sápmi ska synliggöras. Staten bör uppmuntra användandet av Ortsnamn och andra samiska namn på platser. Det samiska som en del av Sverige behöver ta större plats i det offentliga rummet, t.ex. på tv, i tidningar, radio och vid offentliga tillställningar. Ett sätt att lyfta Sápmi är att högtidlighålla och uppmärksamma tillfällen som är viktiga för samerna, t.ex. nationaldagen och urfolksdagen. Den 6 februari är samernas nationaldag. Det kommer av att det första samiska landsmötet hölls i Tråante/Trondheim den 6 februari 1917. Nationaldagen firas över hela Sápmi, dvs. i Sverige, Norge, Finland och Ryssland. Den 9 augusti firas FN:s internationella urfolksdag över hela världen, och så även i Sverige och övriga Sápmi. Urfolksdagen finns till för att synliggöra världens urfolk – och högtidlighålla kulturer, språk och traditioner.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

24. Repatriering av kvarlevor och museiföremål, punkt 14 (C)

av Catarina Deremar (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 15 och

bifaller delvis motion

2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 3.

Ställningstagande

Ett sätt att läka såren som statliga historiska åtgärder orsakat är att genomföra repatriering av samiska kvarlevor. Repatriering är en process för återbördande av föremål eller kvarlevor till deras ursprungliga eller rättmätiga platser. Begreppet inrymmer också ett försoningsarbete: att göra upp med ett smärtsamt förflutet och återskapa förtroendet mellan den som tog och den som blev drabbad. Samerna har under många år begärt att svenska staten ska återlämna de mänskliga kvarlevor som finns i statens förvar, såsom på statliga museer och i andra samlingar. Trots detta är det ett fåtal kvarlevor som återbördats och kunnat begravas. Av museilagen framgår det tydligt att museer ska delta i repatriering. Även i det internationella museisamarbetet ICOM:s föreskrifter, och i urfolkskonventionen, framgår att repatriering ska göras tillsammans med urfolk och lokalbefolkning.

Inför 2020 års granskning av situationen för mänskliga rättigheter i Sverige av FN:s råd för mänskliga rättigheter har Samiska rådet i Svenska kyrkan, Svenska kyrkan och Sveriges kristna råd i sitt yttrande framfört vikten av att svenska staten så snart som möjligt utformar ett nationellt relevant och sammanhållet regelverk, samt nationell finansiering av repatriering av samiska kvarlevor. Sametinget och Svenska kyrkan har också framfört bedömningen att nuvarande författningsreglering är otillräcklig för att leva upp till internationell standard för dels samiskt självbestämmande över mänskliga kvarlevor, dels de etiska regler som svenska museer åtagit sig att följa på området.

Sametingets möjligheter att begära repatriering och besluta om återbördande av kvarlevor behöver stärkas. Sametinget och Svenska kyrkan har tagit fram två bra förslag till ändring i begravningslagen och kulturmiljölagen som skulle underlätta dessa processer. Vi anser att det är angeläget att staten skyndsamt säkerställer regelverk och finansiering för ett fortsatt återbördande av samiska kvarlevor och kulturföremål och att man hör sammar Sametingets och Svenska kyrkans förslag på lagändringar för att möjliggöra detta.

25. Repatriering av kvarlevor och museiföremål, punkt 14 (MP)

av Amanda Lind (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 3 och
bifaller delvis motion
2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 15.

Ställningstagande

Samiska kvarlevor och offergåvor finns i olika samlingar och på museer runt om i landet. Processen för återbegravning och repatriering är komplicerad och kostsam. Samtidigt är det mycket viktigt att arbetet påskyndas. Återlämnanden kan underlättas genom att lokala museer hemställer om ett överlämnande, något som Statens historiska museer redan varit med om vid processen med repatriering och återbegravning av samiska kvarlevor i Lycksele 2019. Det stora problemet med såväl repatriering av samiska kvarlevor som samiska föremål är ekonomiska resurser. Det är orimligt att det samiska folket ska

behöva finansiera det staten har tagit ifrån dem under villkor vi aldrig skulle acceptera i dag.

Det behöver göras möjligt även för mindre museer att kunna ta emot och tillgängliggöra samiska föremål för en bredare allmänhet. Då skulle de mänskliga kvarlevor som finns på svenska museer kunna hanteras av osteologer för att möjliggöra identifiering av ursprung för eventuell återbegravning. Under våren 2022 riktade riksdagen en uppmaning till regeringen om att den bör utreda de juridiska, ekonomiska och praktiska förutsättningarna för att ta fram ett sammanhållet regelverk för att identifiera, återställa och återbörda samiska föremål och kvarlevor. Vi understryker vikten av att en sådan utredning inleds skyndsamt och att staten tar ett stort ansvar för att finansiera insatsen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2022/23

2022/23:59 av Robert Stenkvist (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör verka för att Uppåkra erhåller status som riksintresse och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör överväga att garantera verksamheten vid Uppåkra och i samarbete med stiftelsen och länsstyrelsen starta en musei- och utbildningsverksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:80 av Robert Stenkvist och Anders Alftberg (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att straffen för formminnesbrott ska skärpas och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:350 av Anders W Jonsson (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en samlad handlingsplan för att värna ett levande fäbodbruk och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:370 av Niels Paarup-Petersen (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att staten ska bidra till utgrävningen i Uppåkra och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:417 av Staffan Eklöf (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka för att möjliggöra ett hemortsundantag för lokal förvaring av de för bygden allra viktigaste lokala arkivhandlingarna, utan att äventyra bevarandet av dessa, och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:432 av Lars Johnsson m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ålarvet på Ålakusten som internationellt kulturarv och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:443 av Susanne Nordström och John E Weinerhall (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ansvarsfrågorna när det gäller underhåll av Kinda kanal som riksintresse och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:557 av Markus Wiechel (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga ett starkare skydd för fornlämningar och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:795 av Björn Söder (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör betrakta Uppåkra Arkeologiska Center som riksintresse och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:861 av Catarina Deremar m.fl. (C):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka tillgängligheten till det kyrkliga kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införande av ett licenssystem för användande av metalldetektorer och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om digitalisering av kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:946 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att förstärka kommunernas kulturmiljökompetens, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för nationella mål för estetisk hållbarhet och medborgerlig förankring, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda vilka direktiv som skulle verka för att enprocentsregeln i större utsträckning ska bidra till att skapa estetiskt hållbara kulturmiljöer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utvärdera och beakta alternativ till enprocentsregeln, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:947 av Runar Filper m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att se över resursbehoven för vården av världsarven och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör beakta ansvarsfördelningen i tillförandet av resurser till världsarven och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:970 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en kulturmärkning av svenska matprodukter av stort kulturhistoriskt värde och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:972 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla kolbottnar inte bör behöva skyddas och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:978 av Angelika Bengtsson m.fl. (SD):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hur tillämpningen av de lagreglerade bestämmelserna om god ortnamnsed ska kunna skärpas och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:979 av Runar Filper m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att stärka Institutet för språk och folkminnets arbete med Unescos konvention om skydd för det immateriella kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över hur insamlande och levandegörande av de estlandssvenska, finlandssvenska, tornedalsfinska och samiska immateriella kulturarven kan stärkas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppmärksamma svenskbefolkningen i historiska utvandrabygder och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera behovsomsfattningen av åtgärder för att bevara och synliggöra synskadades och dövas immateriella och materiella kulturarv och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:982 av Runar Filper m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kulturell planering och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samordning mellan myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationell översyn av lagstiftning och kommunal kompetens och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om kulturmiljöstimulans och sanktionsmöjligheter vid kommersiella aktörers överträdelser gentemot känsliga kulturmiljöer och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:986 av Runar Filper m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ändringar i museilagen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Världskulturmuseet i Göteborg och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda ett faddersystem, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att utreda Öppna museer-reformen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram exempel på prioritetsordning mellan museernas olika uppdrag om det offentliga inte anslagit tillräckliga resurser till museerna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att i samarbete med Svenska kyrkan upprätta ett nationellt kyrkohistoriskt museum, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att säkerställa museiföremåls säkerhet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:987 av Runar Filper m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell handlingsplan för skydd av kyrkor som tas ur bruk, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att genom berörda myndigheter och i samverkan med Svenska kyrkan utföra en nationell översyn av kyrkor med risk för att tas ur bruk och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att ta fram en nationell handlingsplan för hur det kyrkliga kulturarvet ska säkras för framtiden och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att ytterligare tillgängliggöra kulturarv tillhörande de nationella minoriteterna och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:990 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen genom berörda länsstyrelser bör verka för att skydda de sammanhängande skogsfinska bosättnings- och odlingsmiljöerna som har svagt eller inget skydd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det skogsfinska kulturlandskapet, finnskogen med dess finngårdar i Värmlands län förs fram som förslag till Unescos världsarvslista och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda, bevara och synliggöra hållristningar och runstenar i kulturlandskapet på ett mer systematiskt sätt i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:995 av Runar Filper m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för en nationell handlingsplan och organisation avseende skydd av kulturarvet vid händelse av kris eller konflikt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga en utredning av magasin och förvaringsutrymmen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att 3D-skanna statliga byggnadsminnen och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1003 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt regelverk för märkning av kulturhistoriskt värdefulla svenska matprodukter bör tas fram och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1015 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD):

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökad k-märkning och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1019 av Runar Filper m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att genomföra ett svenskt kulturarvsår och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1021 av Björn Söder m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör visa större intresse för Uppåkra Arkeologiska Center och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1140 av David Perez (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta behovet av reformer i syfte att bevara fornminnen och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1181 av Inga-Lill Sjöblom och Ardalan Shekarabi (båda S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över förutsättningarna för en höjning av den kyrkoantikvariska ersättningen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över om den kyrkoantikvariska ersättningen fortsättningsvis ska följa prisbasbeloppet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1219 av Aron Emilsson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genom en översyn av rådande regelverk och lagstiftning säkerställa att våra levande fäbodmiljöer har de förutsättningar och möjligheter som krävs för att fortsatt kunna bedriva och utveckla sin verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1419 av Michael Rubbestad (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för tillgängliggörandet av bortglömda byggnader av historisk betydelse, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:1496 av Yusuf Aydın (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige genom Unesco ska verka för att de av Turkiet föreslagna syrisk-ortodoxa kyrkorna

och klostren klassas som världsarv av Unesco och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1527 av Kjell-Arne Ottosson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att ta upp Finnskogen på Unescos världsarvslista och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1549 av Per-Arne Håkansson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att genomföra en översyn för en klassificering av de historiska värdena och huruvida tillgång och tillgänglighet för allmänheten ska kunna råda och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1583 av Magnus Oscarsson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om betydelsen av att skapa ett Raoul Wallenbergcentrum/-museum och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1664 av Mattias Bäckström Johansson och Eric Palmqvist (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förenkla regelverket för användandet av metallsökare och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1737 av Laila Naraghi (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att upprätta ett minnesmonument för offren i folkmordet i Srebrenica och krigen på Balkan och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1811 av Christian Carlsson (KD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Forum för levande historia bör få i uppdrag att informera om våldsbejakande islamism vid sidan av sitt befintliga uppdrag att informera om Förintelsen och kommunismens brott mot mänskligheten och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1819 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utreda kostnadsfördelningen vid arkeologiska utgrävningar och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tilldela Forum för levande historia uppdraget att beskriva och informera om hur Sverige behandlat samer, tornedalingar, lantalaiset och kväner, judar, romer och sverigefinnar med bl.a. rasbiologi, skallmätningar, tvångsförflyttningar, nomadskolor, arbetsstugor och assimilering, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om repatriering av samiska kvarlevor och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1904 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram ett förslag på att underlätta för landets samlare och tillgängliggöra samlingarna för allmänheten och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om enprocentsregeln och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arkiv och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kulturmiljövård och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fri entré på regionala museer och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om återbördande av samiska kvarlevor och offergåvor och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om synliggörande av Sápmi och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2115 av Boriana Åberg m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna för staten att ta ett ansvar för bevarande och tillgängliggörande av kulturarvet Uppåkra och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att skapa ett internationellt center för tvärvetenskaplig forskning i Uppåkra och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2271 av Julia Kronlid m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att bevara och uppmärksamma Sveriges kristna kulturarv och traditioner och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2282 av Amanda Lind m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp museilagen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gå vidare med ett större projekt kring digitalisering av kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att komma vidare med Arkivutredningen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna Sveriges läns museer och tillkännager detta för regeringen.